

RELACION

PËR PROJEKTLIGJIN

“PËR DISA SHTESA DHE NDRYSHIME NË LIGJIN NR. 7905, DATË 21.3.1995 “KODI I PROCEDURËS PENALE”, I NDRYSHUAR

I. QËLLIMI I PROJEKTAKTIT DHE OBJEKTIVAT QË SYNOHEN TË ARRIHEN

Projektligji “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale”, i ndryshuar”, (në vijim “projektligji”), ka për qëllim forcimin e garancive për një proces të rregullt ligjor në procedimin penal, veçanërisht të atyre që lidhen me të drejtat dhe pozitën e personit nën hetim dhe të të pandehurit, duke ruajtur njëkohësisht efektivitetin e hetimit dhe të gjykimit penal.

Legjilacioni penal duhet të garantojë që gjatë hetimit dhe gjykimit të respektohen të drejtat e njeriut, garancitë procedurale, barazia e armëve, transparenca e procesit penal, bazuar kjo, tashmë dhe standardet e vendosura nga vendimet e Gjykatës Kushtetuese dhe të Gjykatës së Lartë, sikurse dhe vendimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, apo standardet evropiane dhe praktikat më të mira të vendeve të Bashkimit Evropian. Në këto kushte është hartuar ky projektligj që ndryshon dhe përmirëson tekstin aktual të Kodit të Procedurës Penale.

Që prej miratimit të Kodit të Procedurës Penale në vitin 1995, nisma aktuale përbën reformën e dytë më të rëndësishme të ndërmarrë pas reformës së vitit 2017, pjesë e paketës së Reformës në Drejtësi, në kuadër të së cilës Kodi i Procedurës Penale pësoi ndryshime me fokus forcimin e mekanizmave për prokurorinë dhe gjykatat, në funksion të efektivitetit të hetimit dhe të gjykimit në procesin penal. Ndryshimet e ndërmarra në kuadër të Reformës në Drejtësi kanë ndikuar në forcimin e kapaciteteve dhe të mekanizmave të organeve të ndjekjes penale dhe të gjykatave për ushtrimin efektiv të funksioneve të tyre.

II. VLERËSIMI I PROJEKTAKTIT NË RAPORT ME PROGRAMIN POLITIK TË KËSHILLIT TË MINISTRAVE, ME PROGRAMIN ANALITIK TË AKTEVE DHE DOKUMENTE TË TJERA POLITIKE

Projektligji është parashikuar në Programin e Përgjithshëm Analitik të Projektakteve që do të paraqiten për shqyrtim në Këshillin e Ministrave gjatë vitit 2026, miratuar me vendimin nr. 812, datë 30.12.2025, të Këshillit të Ministrave.

III. ARGUMENTIMI I PROJEKTAKTIT LIDHUR ME PËRPARËSITË, PROBLEMATIKAT, EFEKTET E PRITSHME

Projektligji “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale”, i ndryshuar” synon përmirësimin e kuadrit procedural penal, me qëllim forcimin e garancive për një proces të rregullt ligjor dhe përafrimin e mëtejshëm të procedurës penale me standardet kushtetuese dhe ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të individit.

Ndryshimet e propozuara forcohen garancitë procedurale dhe të të drejtave të personit që përballët me procedimin penal kërkon një rishikim të kuadrit procedural, me synim ruajtjen e një ekuilibri të përshtatshëm ndërmjet efektivitetit të procedimit penal dhe mbrojtjes së të drejtave themelore. Ndërhyrjet e propozuara synojnë të forcojnë garancitë e procesit të rregullt ligjor për personin nën hetim dhe të pandehurin pa cenuar efektivitetin e hetimit dhe të gjykimit penal.

Ndërhyrja është strukturuar në tetë shtylla, secila duke ndërhyrë pikërisht aty ku praktika ka treguar se garancitë procedurale duhen forcuar në mbrojtje të lirive personale dhe të së drejtës për një proces të rregullt ligjor.

E para: Rishikimi i regjimit të masave të sigurimit personal. Për herë të parë që prej vitit 1995 rishikohen vetë kriteret thelbësore që legjitimojnë privimin e lirisë përpara dënimit, jo vetëm procedura e vendosjes së tij. Vendosen pragje ligjore në një arkitekturë me dy shkallë: masat shtrënguese, si rregull, mund të vendosen vetëm për vepra penale me dënim maksimal më të lartë se tre vjet burgim, ndërsa arresti në burg nuk mund të vendoset kur maksimumi i dënimit është më i ulët se pesë vjet, në linjë me rekomandimet e Këshillit të Europës dhe me Rekomandimin e Komisionit (BE) 2023/681. Brenda kësaj fushe, nevoja e sigurimit duhet të provohet mbi fakte dhe sjellje konkrete të personit, ndërsa natyra ose rrezikshmëria e veprës penale, në vetvete, nuk mjafton për ta legjitimuar masën. Gjykata detyrohet të arsyetojë në

mënyrë autonome pse çdo masë më e butë, edhe e zbatuar në mënyrë kumulative, do të ishte e pamjaftueshme, dhe veçanërisht pse arresti në shtëpi nuk mjafton si dhe subsidiariteti bëhet sekuencë e detyrueshme vendimmarrjeje. Garancia pasurore shndërrohet nga masë fakultative në element të detyrueshëm të vendimit, shtohen masa të reja shtrënguese e ndaluese, vendoset mbikëqyrje periodike mujore mbi vijimin e nevojave të sigurimit dhe zgjerohet mbrojtja e kategorive në gjendje të cenueshme.

E dyta: barazia e armëve dhe hetimi i mbrojtjes gjatë hetimeve paraprake. Ky grup ndërhyrjesh e vendos mbrojtjen në kushte reale barazie me organin e akuzës. Rregullohet e drejta e aksesit në aktet dhe provat: provat mbi bazën e të cilave është vendosur një masë sigurimi vihen në dispozicion pa kushtëzim, çdo kufizim aksesit gjatë hetimit i nënshtrohet kontrollit gjyqësor, ndërsa në përfundim të hetimeve mosvënia në dispozicion e dosjes e bën të pavlefshme vetë kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq. Detyrimi i prokurorit për të hetuar edhe në favor të personit nën hetim formulohet si detyrim i shprehur dhe i verifikueshëm. Krijohet instituti i ri i hetimeve të mbrojtjes, i modeluar mbi *indagini difensive* të Kodit italian, i cili i njeh mbrojtjes kompetenca autonome për të marrë deklaramë, për të siguruar dokumente nga administrata publike dhe për të kryer verifikime, me materialet e mbledhura të përmbledhura në fashikullin e mbrojtjes dhe të vlerësuara me të njëjtën peshë procedurale si ato të prokurorisë. Së fundi, i jepet fund hetimit të pazyrtarizuar duke parashikuar se veprimtaria hetimore kufizohet brenda objektit të njoftimit të regjistruar, ndjekja penale ushtrohet vetëm pas regjistrimit formal të procedimit, data e regjistrimit duhet të përkohet me momentin e marrjes dijeni, dhe personit i njihet e drejta të informohet dhe t'i kërkojë gjykatës verifikimin e datës.

E treta: garancitë nga vetëinkriminimi dhe metodat që cenojnë lirinë e vullnetit. Cilësimi formal procedural nuk mund të përdoret më për të shmangur garancitë. Personi që, sipas rrethanave objektive të çështjes, duhet pyetur si i dyshuar, nuk mund të merret në pyetje si dëshmitar ose si informues, dhe deklaramet e marra në shkelje të këtij rregulli janë të papërdorshme, me detyrim që shtrihet shprehimisht edhe ndaj policisë gjyqësore. Prania e mbrojtësit gjatë marrjes në pyetje bëhet e detyrueshme dhe funksionale, ndërsa personit që thirret për të treguar rrethana të dobishme i njihet e drejta të kërkojë praninë e mbrojtësit, e cila i komunikohet që në vetë urdhrin e thirrjes. Paralajmërimet përpara marrjes në pyetje specifikohen dhe sanksionohen, ndalohet që deklaramet e të pandehurit ose të personit nën hetim të bëhen objekt dëshmie, dhe për herë të parë shpallet papërdorshmëria absolute e provës së marrë me torturë ose me trajtim çnjerëzor a degradues. Dokumentimi

audioviziv shndërrohet nga formalitet dokumentimi në kusht vlefshmërie të aktit, me heqjen sistematike të klauzolave kushtëzuese nga i gjithë Kodi.

E katërta: garantimi i të drejtave dhe lirive themelore gjatë kërkimit të provës.

Krijohet një regjim autonom për provën dixhitale, i ndërtuar mbi ndarjen konceptuale ndërmjet sekuestrimit të pajisjes dhe aksesit në të dhënat që ajo mbart: aksesit kërkon autorizim gjyqësor paraprak me objekt të individualizuar, ndërsa zbatimi i tij i nënshtrohet kontrollit gjyqësor pasues, me papërdorshmëri si pasojë e tejkalimit. Ky rregullim i jep formë të kodifikuar ligjore standardit të vendosur nga Gjykata Kushtetuese me vendimin nr. 44, datë 29.7.2025 por si pjesë e praktikës gjyqësore tashme dhe të GJED-së dhe GJEDNJ-së. E njëjta logjikë specifikimi shtrihet mbi kontrollet, këqyrjen dhe sekuestrimet, duke ndaluar kërkimet dhe sekuestrimet me karakter kontrollues. Përgjimi parandalues ndahet përfundimisht nga ai provues dhe përjashtohet si provë, ndërsa kohëzgjatja e veprimeve dhe përmbajtja që hyn në fashikull kufizohen. Marrja e kampionëve biologjikë dhe ruajtja e profileve gjenetike rregullohen për herë të parë në mënyrë organike, me afate të diferencuara dhe me asgjësim të detyrueshëm në rast pafajësie. Së fundi, oficeri i policisë gjyqësore mban përgjegjësi disiplinore vetjake për kontrollet dhe sekuestrimet e paligjshme, për abuzimin me kuptimin e flagrancës apo të urgjencës dhe për shkeljen e garancive të marrjes në pyetje, pavarësisht nga rezultati i procedimit penal.

E pesta: veprimet e prokurorit dhe garancia e shqyrtimit gjyqësor. Rikalibrohet filtri që përcakton nëse një çështje kalon në gjykim: standardi i provave të mjaftueshme për të mbështetur akuzën zëvendësohet me standardin e pritshmërisë së arsyeshme për dënim, i cili kërkon një vlerësim prognostik dhe cilësor të materialit provues dhe peshimin e njëkohshëm të provave të akuzës e të mbrojtjes në kushte të barabarta. Standardi ka origjinë në traditën e *common law* dhe është përthithur tashmë nga sistemi italian. Prokurori detyrohet të arsyetojë çdo element të veprës penale duke identifikuar provat konkrete për secilin, ndërsa qëllimi i posaçëm nuk mund të prezumohet mbi bazën e vetme të vërtetimit të pasojës. Njëkohësisht përcaktohen kufijtë e pushtetit urdhërues të gjykatës ndaj prokurorit, në respektim të funksionit të ndjekjes penale që Kushtetuta i beson prokurorisë, dhe riorganizohet seanca paraprake: kërkesa për gjykim të shkurtuar paraqitet pasi janë zgjidhur kundërshtimet mbi vlefshmërinë e akteve dhe pranueshmërinë e provave, ndërsa seanca zhvillohet publikisht kur i pandehuri e kërkon shprehimisht.

E gjashta: prezumimi i pafajësisë dhe ndalimi i publikimit. Presumimi i pafajësisë kalon nga parim deklarativ në garanci operative, me pasoja për çdo subjekt që e shkel. Personi nën hetim ose i pandehuri nuk mund të paraqitet si fajtor në asnjë akt zyrtar përpara vendimit të dënimit të formës së prerë, dhe ky ndalim shtrihet edhe te vendimet me të cilat çështja mbyllet pa u gjykuar në themel. Paralelisht forcohet regjimi i sekretit hetimor, me parashikime që përmbushin një detyrim të dyfishtë: mbrojtjen e integritetit të hetimit dhe mbrojtjen e personit nga paragjykimi e nga përhapja e të dhënave të tij personale. Përmbajtja e përgjimeve, identiteti i viktimave dhe pamjet e personave të nënshtuar masave të shtrëngimit fizik fitojnë mbrojtje të posaçme kundër publikimit, ndërsa ndalohej edhe bërja publike e vetë faktit se një person është nën hetim. Shkelja gjeneron përgjegjësi civile, disiplinore dhe, sipas rastit, penale, jo vetëm për nëpunësin publik por për çdo profesionist të licencuar, dhe mund të vihet në lëvizje nga çdo palë e prekur, ndërsa personi i cenuar disponon një mjet të posaçëm korrigjimi me afate të shkurtra.

E shtata: regjimi i pavlefshmërisë dhe i papërdorshmërisë. Arkitektura e pasojave procedurale plotësohet me një kategori të re. Krahës pavlefshmërisë absolute dhe asaj relative, njihet një regjim i tretë, i ndërmjetëm, sipas modelit të nenit 180 të Kodit italian, i cili u jep shkeljeve të rëndësishme, por jo strukturore, të të drejtave të mbrojtjes një trajtim proporcional me peshën e tyre, me afat më të gjatë kundërshtimi dhe me mundësi konstatimi edhe kryesisht nga gjykata. Kjo ndërhyrje i përgjigjet një hendeku të konstatuar prej vitesh në jurisprudencë, ku shkeljet thelbësore të të drejtave të mbrojtjes trajtoheshin njësoj si defektet e vogla teknike. Në të njëjtin seksion zgjidhet përmes ligjit edhe çështja e papërdorshmërisë së derivuar të provës nga paligjshmëria e kontrollit, për të cilën praktika gjyqësore ka mbajtur qëndrime të kundërta pa njësim nga Gjykata e Lartë, duke njohur papërdorshmërinë e derivuar por duke përjashtuar prej saj provat materiale që përbëjnë corpus delicti.

E teta: standardet e gjykimit të drejtë dhe publiciteti i seancës. Vendimmarrja në dhomë këshillimi, e cila sot prek liri dhe të drejta pa praninë e palëve dhe pa standard të njësuar, i nënshtrohet për herë të parë një rregulli të përgjithshëm horizontal, të modeluar mbi nenin 127 të Kodit italian: njoftim të paktën dhjetë ditë përpara, mundësi parashtrimesh, e drejtë reale për t'u dëgjuar edhe përmes lidhjes në distancë, dhe pavlefshmëri si pasojë e shkeljes, ndërsa zhvillimi pa palë mbetet përjashtim i ngushtë. Publiciteti i gjykimit zgjerohet dhe rikonfigurohet si garanci e palës: seanca mund të transmetohet drejtpërdrejt me kërkesë të të pandehurit ose të viktimës dhe me autorizim të gjykatës, ndërsa regjimi i publicitetit shtrihet edhe në

apel. Dëshmia dokumentohet me regjistrim audioviziv të detyrueshëm dhe forcohen rregullat mbi gjenuinitetin e provës deklarative, përfshirë izolimin e dëshmitarëve përpara dëshmisë. Së fundi, forcohen rregullat e papajtueshmërisë dhe të paanshmërisë objektive, dhe kompetenca për akuzat ndaj gjyqtarëve e prokurorëve të posaçëm, për vepra jashtë kompetencës lëndore të Gjykatës së Posaçme, kalon te gjykatat e juridiksionit të përgjithshëm.

Zbatimi i në praktikë kërkon trajnim të vazhdueshëm si dhe investime në teknologji dhe në infrastrukturën që i jep efektivitet çdo garancie të re.

Në këtë kuadër, problematikat e identifikuara dhe zgjidhjet e propozuara përfshijnë tetë drejtime kryesore të ndërhyrjes në procedurën penale, si vijon:

1. PARABURGIMI DHE MASAT E SIGURIMIT PERSONAL

1.1. Parimi themelor dhe shpërndarja e barrës së provës

Liria nuk ka nevojë të justifikohet, ndërsa kufizimi i saj duhet të jetë masa e fundit. Shumë kode të procedurës penale të vendeve të BE-së kanë reflektuar më së miri standartet ndërkombëtare dhe ato konventore të të drejtave të njeriut lidhur me kufizimin e lirisë si masë ekstreme. Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane i ka shndërruar parimet e përgjithshme në standard konkret arsyetimi. Dhoma e Madhe, në çështjen *Buzadji kundër Republikës së Moldavisë*, thekson se për vazhdimin e paraburgimit duhet të bëhet gjithnjë e më bindës me kalimin e kohës dhe nuk mund të funksionojë si reagim automatik procedural, i ngrirë në momentin e parë të vendosjes.¹ Në të njëjtën linjë qëndrojnë Rregullat e Tokios të OKB-së dhe Rekomandimi i Komisionit (BE) 2023/681, të cilët e trajtojnë masën me burgim si masën e fundit ekstreme.

Tre nga traditat kryesore evropiane e kanë kodifikuar këtë parim, secila në formën e vet. Kodi italian i Procedurës Penale e cilëson shprehimisht *custodia cautelare in carcere* si *extrema ratio*: masë e mundshme vetëm kur çdo alternativë tjetër rezulton e papërshtatshme.² Neni Paraprak (*Article préliminaire*) i Kodit francez të Procedurës Penale, i shtuar në vitin 2000 pikërisht për t'i dhënë efekt këtij parimi, kërkon që masat shtrënguese të kufizohen rreptësisht në atë çka kërkon procedimi

¹ Buzadji kundër Republikës së Moldavisë, DHM, nr. 23755/07, 5 korrik 2016, §§87–91.

² Kodi italian i Procedurës Penale, neni 275, komma 1.

dhe të mos cenojnë dinjitetin e personit.³ E drejta gjermane e arrin një rezultat të ngjashëm nëpërmjet parimit të proporcionalitetit të shkruar shprehimisht në vetë tekstin e Kodit: §112(1) i *Strafprozessordnung* ndalon paraburgimin kur ai është jashtë mase në raport me rëndësinë e çështjes dhe me dënimin e pritshëm.⁴

Nisur nga fakti se Kodi i Procedurës Penale ka një ngjashmëri të madhe me Kodin italian të Procedurës Penale këto dispozita kanë pësuar ndryshime të cilat frymëzohen jo vetëm nga modeli Italian, por edhe nga eksperiencat dhe ndryshimet që i janë bërë atij. Gjithashtu, Këshilli i Europës ka dhënë një kontribut të çmuar me sugjerime konkrete që janë reflektuar në mënyrë tërësore në draft. Nga ana tjetër, dispozitat mbi masat e sigurimit kanë pësuar ndryshime nisur edhe nga propozimet e ekspertëve të huaj.

1.2. Problematika e hasur në Shqipëri

Nisur nga praktika shqiptare, problematika e masës së arrestit në burg është shumëdimensionale. Raporti SPACE 2024 i Këshillit të Europës e rendit Shqipërinë të parën ndër vendet e anketuara, mbi dy herë e gjysmë mbi mesataren evropiane.⁵ Kohëzgjatja mesatare arrin në 253 ditë për gjykatat e juridiksionit të përgjithshëm dhe 616 ditë për Gjykatën e Posaçme, ndaj një mesatareje të Bashkimit Evropian prej rreth 155 ditësh. Vendet fqinje si Bullgaria, Maqedonia e Veriut, Rumania, tregojnë se ky nuk është tregues rajonal. Materiali Udhëzues i shtatorit 2025 të Këshillit të Europës⁶, jep me qartësi problematikat ashtu si dhe propozimet për zgjidhje.

Ashtu si dhe Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës, në raportin më të fundit për Shqipërinë, vërejtje të numrit të paraburgosurve paralelisht me rënien e përdorimit të alternativave dhe u bëri thirrje autoriteteve të reflektojnë seriozisht mbi përdorimin e paraburgimit dhe rolin e tij si masë e mjetit të fundit.⁷ Nënkomiteti i OKB-së kundër Torturës, pas vizitës së prillit 2023, kërkoi po ashtu zbatim efektiv

³ Kodi francez i Procedurës Penale, Neni Paraprak (Article préliminaire), i shtuar me ligjin e 15 qershorit 2000.

⁴ Strafprozessordnung (StPO), §112(1), fjalia 2.

⁵ Këshilli i Europës, Statistikat Penale Vjetore SPACE I, 2025.

⁶ Hartuar nga ekspertët e Këshillit të Europës Byl, Lettieri dhe Marques

⁷ Këshilli i Europës, Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës, Raport mbi vizitën në Shqipëri, CPT/Inf(2024)01, §50.

të alternativave ndaj paraburgimit.⁸ Ashtu si dhe raportet në tërësi, edhe Materiali Udhëzues i vitit 2025 të Këshillit të Europës arrin në të njëjtin përfundim strukturor se kuadri ligjor në tërësi ekziston prej vitesh, por arsyetimi gjyqësor rrëshqet shpesh në formulime rituale, të shkëputura nga faktet e verifikueshme të rastit konkret.⁹ Ashtu si dhe Materiali Udhëzues shton edhe një paralajmërim që reforma legislative nuk mjafton pa ndryshim të kulturës gjyqësore, dhe nevojitet një strategji e integruar institucionale krahas saj.¹⁰

1.3. Zgjidhja ligjore në draftin e ndryshimeve të KPRP-së

1.3.1. Standardi provues për masat e sigurimit personal (neni 228)

Neni 228 (neni 36 i projektligjit), i ngjashëm me nenet 273 dhe 274 të Kodit italian të Procedurës Penale,¹¹ përbën një formulim risi ngre standardin provues, dyshimi duhet të mbështetet tashmë në “të dhëna të rëndësishme fajësie, bazuar në prova konkrete dhe të verifikueshme”, jo në formulime të përgjithshme. Materiali Udhëzues e ka identifikuar këtë si nevojë specifike, qartësimin e koncepteve të paqarta si “arsye të rëndësishme” ose “rrezik i veçantë” dhe harmonizimin e tyre me standardet ndërkombëtare.¹² Dispozita referon shprehimisht te rregullat e vlerësimit të provës, duke sqaruar se edhe në fazën e masave të sigurimit zbatohet disiplina e provës dhe jo një standard i zbutur *sui generis*.

I gjithë neni karakterizohet nga domosdoshmëria e të pasurit rrezik konkret e aktual që synojnë ta kthejnë vlerësimin e deritanishëm, nga një vlerësim shpeshherë abstrakt, në një kontroll objektiv, me të dhëna konkrete e që garanton se masa e sigurimit, dhe sidomos kufizimi i lirisë, vendosen mbi baza të forta e të verifikueshme. Përmes ndryshimeve janë vendosur edhe kufizime në interpretim apo kritere të cilat duhet të merren parasysh nga gjykata siç është mosmarrja parasysh e refuzimit të personit në hetim, apo të të pandehurit, për të bërë deklarime, apo mospranimi i akuzës nga ana e tij.

⁸ OKB, Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës, Deklaratë pas vizitës në Shqipëri, 23 prill 2023.

⁹ Dokumenti Udhëzues, §3.1.

¹⁰ Dokumenti Udhëzues (Byl, Lettieri, Marques), shtator 2025, Rekomandime Përfundimtare: reforma legislative nuk mjafton pa ndryshim të kulturës gjyqësore dhe pa një strategji të integruar institucionale.

¹¹ Kodi italian i Procedurës Penale, nenet 273 dhe 274.

¹² Dokumenti Udhëzues, §3.1, Rekomandime Kryesore.

Gjithashtu, në përputhje me rekomandimet e ekspertëve të Këshillit të Evropës, në shkronjën “b” të pikës 3 të këtij neni është shtuar një dispozitë sipas së cilës gjykata nuk mund të vlerësojë dhe të arrijë në përfundimin e rrezikut konkret dhe aktual të largimit duke u bazuar vetëm në rrezikshmërinë e figurës së veprës penale për të cilën po kryhet procedimi. Në këtë mënyrë përjashtohet me ligj një prej automatizmave gjatë shqyrtimit të masave të sigurimit, duke u shmangur situatën e deritanishme ku një nga elementët kryesorë përcaktues në masën e sigurimit është fakti se një i pandehur ka kryer një vepër penale të caktuar dhe, për shkak të rrezikshmërisë që mbart ajo vepër nëvetvete, justifikohet automatikisht edhe masa e sigurimit. Kjo përbën një risi absolute në draft, që do të ketë efekt të menjëhershëm në drejtim të shqyrtimit më të thellë, konkret e objektiv të të gjitha rrethanave që diktojnë apo jo vendosjen e masave të sigurimit.

Baza e rrezikut të recidivizmit kufizohet njëkohësisht të rreziku i kryerjes së veprave të të njëjtit lloj me atë për të cilën procedohet, në përputhje me rekomandimet e Këshillit të Evropës dhe çështjen *Aleksandr Makarov kundër Rosisë*,¹³ duke ngushtuar hapësirën për arsyetime spekulative mbi rrezikshmërinë e përgjithshme të personit. E drejta gjermane ndërton një kërkesë të ngjashme, i cili e kufizon bazën e rrezikut të përsëritjes në kategori specifike, të parashikuara shprehimisht nga ligji, jo në vlerësim të lirë të gjyqtarit.¹⁴

Ky riformulim gjen mbështetje të drejtpërdrejtë edhe në vendimin nr. 86/2024 të Gjykatës Kushtetuese. Gjykata sqaroi se “dyshimi i arsyeshëm” duhet të mbështetet në fakte ose informacione të qarta për të bindur një vëzhgues objektiv se personi mund të ketë kryer veprën penale, duke krijuar një lidhje konkrete ndërmjet personit dhe faktit penal. Ky standard nuk kërkon të njëjtën shkallë provueshmërie si ajo që nevojitet për deklarimin e fajësisë, por nuk mund të mbështetet në të dhëna të përgjithshme, abstrakte ose të pakonkretizuara. Në mënyrë të posaçme për komunikimet e enkriptuara, Gjykata theksoi se përdorimi i një platforme të koduar nuk mjafton në vetvete për krijimin e dyshimit të arsyeshëm, nëse nuk shoqërohet nga përmbajtja ose konteksti i komunikimeve dhe nga elemente të tjera që vendosin lidhjen objektive të personit me veprimtarinë e dyshuar. Për rrjedhojë, kërkesa e projektligjit për “prova konkrete dhe të verifikueshme” nuk e barazon shqyrtimin e

¹³ Aleksandr Makarov kundër Rosisë, nr. 15217/07, 12 mars 2009, §134.

¹⁴ Strafprozessordnung (StPO), §112a.

masës së sigurimit me gjykimin e fajësisë, por përjashton vendimmarrjen e mbështetur në supozime, formula stereotipe ose vlerësime të përgjithshme mbi personin dhe veprën penale.¹⁵

1.3.2. Proporcionaliteti, pragu ligjor dhe subsidiariteti

Neni 229 (neni 37 i projektligjit), duke ndjekur modelin e nenit 275 të Kodit italian, e rishkruan kuadrin e proporcionalitetit. Caktimi i masave të sigurimit dhe proporcionaliteti i tyre nuk mund të justifikohen vetëm me natyrën apo rrezikshmërinë e veprës penale për të cilën procedohet dhe nuk mund të bazohen në dyshime, supozime ose spekulime, por në gjetje dhe fakte konkrete të provuara, si për ekzistencën e të dhënave të rëndësishme të fajësisë, ashtu edhe për të paktën një nga nevojat e sigurimit të parashikuara në pikën 3 të nenit 228. Çdo masë duhet të jetë në raport me rëndësinë e faktit, me sanksionin që parashikohet për veprën penale konkrete ose me sanksionin që vlerësohet se mund të jepet në rastin konkret. Materiali Udhëzues I KiE-së kërkoi shprehimisht që gjykatat të dokumentojnë në vendim arsyet konkrete për të cilat masat më të buta do të ishin të pamjaftueshme.¹⁶ Standardi i arsyetimit i ndërtuar nga Gjykata e Strasburgut në çështjet *Khayredinov kundër Ukrainës* dhe *Idalov kundër Rusisë* kërkon saktësisht këtë: elementë të identifikuar dhe të provuar qartë, jo formulime të përsëritura.¹⁷

Këtu qëndron edhe një ndryshim që meriton sqarim të veçantë, neni 38 i projektligjit shfuqizon nenin 230 aktual të Kodit, “Kriteret e veçanta për caktimin e masës së arrestit në burg”. Përmbajtja e tij nuk zhduket, por bën një konsolidim të saj, dhe rimerret dhe zgjerohet brenda vetë nenit 238 të ri, siç shpjegohet si vijon.

Projektligji ndërton një arkitekturë me dy shkallë pragjesh, të cilat nuk duhen ngatërruar me njëra-tjetrën: një prag të përgjithshëm për të gjitha masat shtrënguese dhe një prag më të lartë, të rezervuar posaçërisht për masën më të rëndë.

Nga ana tjetër, një risi që sjell projektligji është rregullimi mbi vendosjen e masave të sigurimit i propozuar nga ekspertët e KiE dhe i frymëzuar nga neni 275 i Kodit

¹⁵ Gjykata Kushtetuese, vendimi nr. 86, datë 30.12.2024, paragrafët 86–96, veçanërisht 86–92 dhe 95–96, f. 46–50.

¹⁶ Dokumenti Udhëzues, §3.1.

¹⁷ *Khayredinov kundër Ukrainës*, nr. 38717/04, 14 tetor 2010, §29; *Idalov kundër Rusisë*, DHM, nr. 5826/03, 22 maj 2012, §140.

italian të Procedurës Penale. Rregullimi mbi vendosjen e masave të sigurimit në rast se i pandehuri dënohet nga gjykata e shkallës së parë, synon që të merren parasysh dhe vetë pasojat e një vendimi të tillë gjatë vlerësimit ekzistencës së nevojave të sigurimit, duke bërë kështu një vlerësim tërësor jo vetëm mbi rrethanat e shkuara, por edhe mbi rrethanat që krijon një vendim dënimi, qoftë edhe jo i formës së prerë.

Pragu i përgjithshëm (neni 231/a, neni 39 i projektligjit). Një tjetër risi e këtij drafti është që masat shtrënguese, si rregull, mund të vendosen vetëm për vepra penale për të cilat dënimi maksimal i parashikuar nga Kodi Penal është më i lartë se tre vjet burgim. Ky riformulim reflekton sugjerimet e KiE¹⁸, si dhe është mirëpritur e vlerësuar nga ekspertët e huaj italianë, francezë e hollandez. Padyshim një rregull i tillë është shoqëruar edhe me disa kufizime të nevojshme e përshtatshme të punuara së bashku me ekspertët e KiE, si dhe ekspertët italianë përmes të cilave nga ky prag përjashtohet shprehimisht arrestimi në flagrancë, si dhe rastet e parashikuara në pikën 2 të nenit sipas modelit të nenit 280 të Kodit italian të Procedurës Penale dhe sugjerimeve të ekspertëve italianë mbi këtë çështje¹⁹: shkelja e detyrimeve të vendosura nëpërmjet masave ndaluese; një grup i përcaktuar veprash të lidhura me dhunën, të parashikuara në nenet 89 dhe 90 të Kodit Penal kur kryhen në rrethanat rënduese të nenit 50 shkronjat “e/1” dhe “g”, si dhe veprat e neneve 124/b paragrafi i parë, 130/a paragrafi i parë dhe 321 paragrafi i dytë të Kodit Penal; dhe rasti kur gjykata vlerëson se nevojat e sigurimit mund të plotësohen vetëm me caktimin e masave shtrënguese të ndryshme nga arresti në shtëpi ose paraburgimi. Modeli krahasues përkon me nenin 280(1) i Kodit italian i cili vendos pikërisht të njëjtin prag prej tre vjetësh për çdo masë shtrënguese,²⁰ ndërsa neni 231/a pika 3 riprodhon rregullat italiane të llogaritjes së dënimit, duke përjashtuar nga vlerësimi vazhdimësinë, recidivizmin dhe rrethanat, me përjashtimet e përcaktuara.

Pragu i posaçëm për arrestin në burg (neni 238 pika 3, shkronja “b”). Arresti në burg nuk mund të vendoset kur maksimumi i dënimit të parashikuar në Kodin Penal është më i ulët se pesë vjet burgim. Ky prag pesë-vjeçar vendoset për herë të parë në Kodin e Procedurës Penale dhe I rekomanduar nga ekspertët e KiE²¹ e frymëzuar nga modeli i Kodit italian të Procedurës Penale, neni 280(2) i tij rezervon saktësisht të njëjtin prag posaçërisht për *custodia cautelare in carcere*, të ngritur nga

¹⁸ Dokumenti Udhëzues, §3.1.

¹⁹ 21.4.2026 Secondo parere commissione sul draft

²⁰ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 280(1).

²¹ Dokumenti Udhëzues, §3.1.

katër në pesë vjet me ligjin nr. 94/2013, pikërisht për të kufizuar rastet e privimit të plotë të lirisë, ndërsa neni 280(3) parashikon të njëjtin lloj përjashtimi për shkelësit e masave të mëparshme.²² Portugalia arrin një përputhje edhe më të përpiktë: neni 202(1)(a) i Kodit të saj e kufizon vetë *prisão preventiva*-n të veprat me dënim maksimal mbi pesë vjet neni 238(3)(b).²³ Shifrat e pragut mund të ndryshojnë sipas sistemit, ndërsa arkitektura mbetet e njëjtë, një prag normativ, jo një preferencë e lënë diskrecionit të gjyqtarit.

Përjashtimi nga pragu pesë-vjeçar, i parashikuar në vetë shkronjën “b”, është i ndërtuar në mënyrë kumulative dhe të ngushtë: ai vepron kur personi ka shkelur masat e sigurimit të vendosura më parë ndaj tij në të njëjtin procedim dhe kur arresti në shtëpi, megjithëse konsiderohet i përshtatshëm për nevojat e sigurimit, nuk mund të caktohet sepse mungon një vend i përshtatshëm ku ai të zbatohet, si dhe të gjitha masat e tjera janë të papërshtatshme dhe të pamjaftueshme, edhe po të zbatohen në mënyrë kumulative.

Subsidiariteti i arrestit në shtëpi (neni 237, neni 44 i projektligjit). Rregulli sipas të cilit arresti në shtëpi duhet të merret në konsideratë gjithmonë përpara vlerësimit të masës së arrestit në burg e vendos subsidiaritetin si sekuencë të detyrueshme vendimmarrjeje, jo si mundësi retorike, i njëjti parim që neni 238 e zbaton në drejtim të kundërt, duke kërkuar arsytim të posaçëm për papërshtatshmërinë e arrestit në shtëpi.²⁴ Kufizimet e vetë arrestit në shtëpi janë të një natyre tjetër nga pragjet e mësipërme, ai nuk mund të vendoset për kundërvajtje penale për shkak të pragut të përgjithshëm të dënimit për masat e sigurimit, si dhe kur gjykata vlerëson se, edhe në rast dënimi, do të mund të urdhërohej pezullimi i ekzekutimit me vënie në provë ose masa e dënimit nuk do të ishte më e lartë se tre vjet burgim. Pavarësisht këtij vlerësimi, masa mund të vendoset nëse janë shkelur detyrimet e masave të mëparshme të sigurimit.

Kërkesa që përdorimi i mjeteve elektronike të varet nga verifikimi paraprak i mundësisë teknike dhe operative nga policia gjyqësore (neni 237 pika 3) adreson një problem që përvoja italiane e ka dokumentuar prej një dekade e gjysmë, neni 275-bis i Kodit italian lejon monitorimin elektronik të arrestit në shtëpi, por praktika gjyqësore italiane vazhdon të përballlet me pasojat e mungesës së verifikimit

²² Kodi italian i Procedurës Penale, neni 280(2), i ndryshuar me ligjin nr. 94/2013, dhe neni 280(3).

²³ Portugalia, Código de Processo Penal, neni 202(1)(a).

²⁴ Sugjerimi i ekspertëve të KiE në Dokumentin Udhëzues, §3.1.

Relacion shpjegues për projektligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë””, i ndryshuar

paraprak të disponueshmërisë së pajisjeve.²⁵ Neni 142-5 i Kodit francez e ka adresuar një problem të ngjashëm duke e bërë verifikimin paraprak të fizibilitetit teknik, nga shërbimi i provës, si kusht ligjor.²⁶

Në linjë me rekomandimet e ekspertëve të KiE²⁷, neni 237 pika 1 kërkon që vendi i zbatimit të përcaktohet duke siguruar nevojat parësore të mbrojtjes së viktimës së krimit, në përputhje me standardin minimal të Direktivës 2012/29/BE dhe me logjikën mbrojtëse të Konventës së Stambollit.²⁸ Ashtu si edhe përjashtimi për varfërinë ekstreme (pika 5) sipas modelit të Kodit italian të Procedurës Penale, i cili lejon lëvizje ditore për nevoja mbijetese, pune apo profesioni, e mban masën të zbatueshme pa e kthyer në kufizim jofunksional. Kufizimi paralel, mohimi i arrestit në shtëpi ndaj personit të dënuar më parë për largim nga vendi i qëndrimit, përveç kur gjykata vlerëson elementë specifike të kundërt, përbën filtër të arsyetuar mbi bazën e përvojës konkrete negative.

Struktura e nenit 238 (neni 45 i projektligjit). Rishkrimi i tij bashkon në një dispozitë të vetme atë çka më parë ishte e ndarë mes nenit 238 aktual, që përcaktonte kushtet e vendosjes, dhe nenit 230 të shfuqizuar, që përmbante kriteret e veçanta për kategoritë e mbrojtura. Arresti në burg mund të vendoset vetëm kur gjykata vërteton se as kombinimi i disa masave më të buta së bashku *sipër shembull arresti në shtëpi i shoqëruar me garanci pasurore dhe monitorim elektronik*, nuk do të mjaftonte për të siguruar qëllimin e sigurimit. Në këtë kontekst, nuk mjafton të përjashtohet çdo masë e vetme veç e veç; gjykata duhet të arsyetojë shprehimisht pse edhe kombinimi i tyre do të ishte i papërshtatshëm, pse në veçanti arresti në shtëpi nuk mjafton, dhe pse vetë masa e arrestit në burg është e nevojshme dhe e përshtatshme. Ky është subsidiariteti i vendosur si element i vetë testit, jo si shtesë opsionale.

Mbrojtjet themelore të nenit 230 të Kodit aktual mbeten dhe zgjerohen brenda nenit 238, për disa kategori, konkretisht për gratë shtatzëna ose me fëmijë të vegjël, ku mosha në ndryshimet e bëra, ngrihet nga tre në gjashtë vjeç dhe përfshihen tashmë edhe babai ose kujdestari kur nëna apo të dy prindërit kanë ndërruar jetë ose janë absolutisht të paaftë të kujdesen për fëmijën; personat mbi shtatëdhjetë vjeç; personat në gjendje shëndetësore veçanërisht të rëndë; dhe personat në trajtim

²⁵ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 275-bis; shih Cass. pen., Sez. Un., mbi mungesën e disponueshmërisë së pajisjes elektronike.

²⁶ Code de procédure pénale, nenet 142-5 dhe 142-6-1 (shtuar me Ligjin nr. 2023-1059, 20 nëntor 2023).

²⁷ Draft Expert Opinion_Proposed Amendments to the Criminal Procedure Code of Albania_March 2026

²⁸ Direktiva 2012/29/BE, neni 13; Konventa e Këshillit të Europës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit).

terapeutik për varësi. Të gjitha këto ndalime mund të kapërcehen vetëm kur ekzistojnë nevoja sigurimi të një rëndësie të veçantë. Shtohen dy ndalime krejt të reja, ai i pragut pesë-vjeçar dhe ndalimi kur pritet pezullim i ekzekutimit me vënie në provë ose dënim jo më i lartë se tre vjet burgim.

Duke marrë në konsideratë modelin e nenit 275, pika 2-bis e Kodit italian të Procedurës Penale, është shtuar pikërisht ky kusht i fundit. Kjo në mënyrë që arresti me burg të mosvendoset në ato raste kur nuk është fare proporcionale, pra kur një i pandehur parashikohet të mos marrë një dënim më të lartë se tre vjet ose kur ndaj tij mund të vendoset pezullimi i ekzekutimit të vendimit me burgim dhe vënia në provë. Janë pikërisht këto raste, kur gjyqtari duhet të marrë parasysh çdo rrethanë, qoftë edhe një parashikim objektiv të përfundimit të gjykimit, duke e shndërruar kështu arrestin në burg një masë e cila synon të marrë parasysh si rrezikun ashtu edhe rezultatet e gjykimit. Kjo risi është gjithëpranuar nga të gjithë ekspertët e angazhuar duke marrë dakordësinë në unanimitet.

1.3.3. Garancia pasurore si alternativë e detyrueshme (nenet 236, 236/1, 236/2)

Nenet 236–236/2 (nenet 42 dhe 43 të projektligjit) sjellin një risi të rëndësishme në masën aktuale të garancisë pasurore, duke e shndërruar atë në alternativë të vërtetë dhe në dispozicion të të pandehurit. Materiali Udhëzues kërkoj saktësisht këtë, në linjë me nenin 5(3) të KEDNJ-së dhe me Rregullat e Tokios të OKB-së.²⁹ Ndryshimet synojnë ta bëjnë masën efektive, duke përcaktuar detyrimin që, kur cakton masën e arrestit në shtëpi apo të arrestit në burg, ose kur kryen seancën e vleftësimit të arrestit në kushtet e flagrancës, gjykata të përcaktojë vlerën e garancisë pasurore që duhet të depozitohet nga personi vetë ose nga një i tretë, si alternativë ndaj këtyre masave.

Një masë e tillë nuk mund të zbatohet për të gjitha nevojat e sigurimit, ajo përjashtohet nga zbatimi në rastet e nevojës së sigurimit që lidhet me rreziqet për marrjen ose vërtetësinë e provës, ndërsa për rrezikun e përsëritjes së veprave të njëjta penale zbatohet vetëm në raste të kufizuara dhe të mirëpërcaktuara nga ligji.

Forcimi i garancisë pasurore mbështetet edhe në jurisprudencën kushtetuese më të fundit. Në vendimin nr. 86/2024, Gjykata Kushtetuese përcaktoi se e drejta e personit të privuar nga liria për të kërkuar lirin kundrejt garancisë pasurore përbën një të drejtë kushtetuese, së cilës i përgjigjet detyrimi i gjykatës për ta shqyrtuar në mënyrë efektive. Ky shqyrtim kërkon verifikimin nëse vijimi i privimit të lirisë

²⁹ Dokumenti Udhëzues, §3.5; neni 5(3) i KEDNJ-së; Rregullat e Tokios të OKB-së.

justifikohet ende nga një interes publik konkret dhe nëse nevojat e sigurimit mund të përmbushen nëpërmjet garancisë pasurore, masave të tjera alternative ose zbatimit të tyre të kombinuar. Gjykata ritheksoi gjithashtu se vazhdimi i dyshimit të arsyeshëm është kusht i domosdoshëm, por jo i mjaftueshëm për paraburgimin, autoritetet gjyqësore duhet të paraqesin arsye të tjera relevante dhe të mjaftueshme, ndërsa barra nuk mund t'i kalojë personit të ndaluar për të provuar përse duhet të lirohet.³⁰

1.3.4. Masat e reja (nenet 232, 235/a, 235/b, 240, 241/a, 242, 242/a)

Nenet 232, 235/a dhe 235/b (nenet 40 dhe 41 të projektligjit) prezantojnë dy masa të reja që synojnë shtimin e opsioneve ndaj masave kufizuese të lirisë, si arresti në shtëpi dhe ai në burg. E para, largimi nga banesa familjare, e frymëzuar nga neni 282-bis i Kodit italian të Procedurës Penale, merr rëndësi të veçantë në kuadër të mbrojtjes që jep shteti dhe të luftës ndaj dhunës në familje, duke e privuar të pandehurin nga e drejta të jetojë në banesën familjare, të rikthehet ose të hyjë në të pa autorizim. E dyta, sipas modelit të neneve 282-ter dhe 282-quater të të njëjtit Kod, si dhe sugjerimeve të ekspertëve të KiE³¹ prezanton ndalimin e kontaktit dhe të afrimit me persona ose vende të caktuara.³² Kjo masë është veçanërisht e rëndësishme për mbrojtjen e viktimave të krimit dhe të familjarëve të tyre, apo të çdo personi tjetër me rëndësi për hetimin, duke ndaluar qoftë komunikimin me ta, qoftë frekuentimin e vendeve ku ata banojnë. Përmes këtyre masave synohet që gjykata të ketë më shumë opsione për të zgjedhur një masë proporcionale me nevojat e sigurimit dhe për të siguruar që, nga njëra anë, hetimi të mos pengohet dhe, nga ana tjetër, i pandehuri të mos vendoset përpara detyrimeve apo kufizimeve që nuk janë të nevojshme për situatën konkrete.

Nenet 241/a dhe 242/a (nenet 47 dhe 49 të projektligjit) prezantojnë dy masa të reja ndaluese: pezullimin e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore ose të kujdestarisë, dhe ndalimin e përkohshëm për të lidhur kontrata me autoritetet publike. Përmes tyre synohet të garantohet më mirë interesi më i lartë i fëmijës dhe mbrojtja e tij, si dhe të mbrohen interesat dhe fondet publike. Këto masa janë shtuar duke ndjekur si model masat e parashikuara në Kodin italian të Procedurës Penale.³³

³⁰ Gjykata Kushtetuese, vendimi nr. 86, datë 30.12.2024, paragrafët 100–110, veçanërisht 102–104, f. 51–55.

³¹ Dokumenti Udhëzues, §3.1.

³² Kodi italian i Procedurës Penale, nenet 282-bis, 282-ter dhe 282-quater.

³³ Kodi italian i Procedurës Penale, nenet 288 dhe 289-bis.

Të gjitha këto masa përbëjnë risi në legjislacionin procedural shqiptar, si dhe janë mirëpritur nga ana e ekspertëve të KiE, si dhe atyre italianë, francezë e holandez, si një mundësi e mirë për të diversifikuar masat dhe për të rritur alternativat ndaj masave ekstreme të arrestit në shtëpi dhe në burg.

1.3.5. Detyrimi i arsytimit të individualizuar dhe mbikëqyrja periodike (nenet 244, 245, 246)

Neni 244 (neni 51 i projektligjit) kërkon marrjen në pyetje të personit nën hetim përpara vendosjes së masës, kur nevoja e sigurimit lidhet vetëm me rrezikun e kryerjes së veprave të të njëjtit lloj me atë për të cilën procedohet dhe kur nuk bëhet fjalë për krime të rënda me armë ose me mjete të tjera të dhunës personale, krime kundër rendit kushtetues, vepra me qëllime terroriste ose vepra sipas shkronjës “b” të nenit 75/a.

Ky instituti i ri në Kod korresponдон me *interrogatorio preventivo* të nenit 291 të Kodit italian,³⁴ ashtu si dhe Materiali Udhëzues ka kërkuar forcimin e rolit të avokatit pikërisht në këtë moment procedural.³⁵ Më tej, ekspertët italianë jo vetëm që e kanë mirëpritur e vlerësuar maksimalisht një normë të tillë, por kanë propozuar edhe një rol të posaçëm të mbrojtësit të të pandehurit përmes pranisë së tij të detyrueshme,³⁶ propozim i reflektuar në draft. Thirrja i dorëzohet personit dhe mbrojtësit të paktën pesë ditë përpara datës së caktuar dhe përmban akuzën për të cilën është kërkuar masa dhe arsyet e marrjes në pyetje; gjykata vendos pa e marrë në pyetje personin vetëm kur ai nuk paraqitet pa shkaqe të arsyeshme ose nuk gjendet pas kërkimesh të plota. Gjatë marrjes në pyetje ndalohet përdorimi i çdo mënyre, tekniku apo lloji pyetjeje që synon të ndikojë në lirinë e vullnetit të personit ose ta nxisë atë drejt vetëfajësimit, ndërsa akti i nënshtrohet regjistrimit audioviziv.

Neni 245 (neni 52 i projektligjit) adreson një nga problematikat më të hasura në praktikë. Vendimet për masat e sigurimit ku gjykata mjaftohet me përsëritjen apo marrjen si të mirëqena të arsyeve të paraqitura nga prokurori në kërkesën për masën, pa kryer një vlerësim real dhe të individualizuar. Ndryshimet e parashikuara nga drafti janë rezultat i nevojës së brendshme që ka diktuar ndërhyrjen, por njëkohësisht janë pjesë e rekomandimeve të ekspertëve të KiE, si dhe të ekspertëve italianë e francezë të cilët kanë hasur problematika të ngjashme në vendet e tyre. Prandaj, kjo

³⁴ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 291; instituti i “interrogatorio preventivo”, i futur me Ligjin nr. 114, datë 8.8.2024.

³⁵ Dokumenti Udhëzues, §3.4.

³⁶ 21.4.2026 Secondo parere commissione sul draft

Relacion shpjegues për projektligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar

risi që futet në Kodin tonë të Procedurës Penale është përshëndetur nga ana e ekspertëve të cilët e kanë vlerësuar edhe detajimin e bërë në lidhje me elementët që duhet të përmbajë vendimi i masave të sigurimit. Ky nen e kthen arsyetimin e individualizuar nga aspiratë në kusht vlefshmërie, mungesa e tij prodhon pavlefshmëri që gjykata mund ta konstatojë kryesisht sipas propozimeve të ekspertëve italianë,³⁷ si dhe një pasojë të drejtpërdrejtë për gjyqtarin, përgjegjësinë disiplinore për shkeljen e këtij rregulli.

Neni 246 (neni 53 i projektligjit) paraqet disa risi. Një ndër to është detyrimi që gjykata t'i vendosë në dispozicion personit ndaj të cilit zbatohet masa dhe mbrojtësit të tij kopje të të gjitha provave mbi bazën e të cilave është vendosur masa, brenda 24 orëve nga vendosja e saj, pa cenuar detyrimin për ruajtjen e sekretit sipas nenit 279 të këtij Kodi. Kjo është një dispozitë që vendos një standard të ri transparence dhe garantimi të të drejtave procedurale të të pandehurit, që është përshëndetur nga ana e ekspertëve italianë. Me propozimin e ekspertëve të KiE, detyrimi për transparencë i është vendosur gjykatës me qëllim që të pandehurit t'i vendosen të gjitha provat në dispozicion dhe jo vetëm ato që vlerëson prokurori si të tilla. Përcaktohet gjithashtu një afat më i shkurtër, tashmë njëmuor, për rishikimin e detyrueshëm të masës, bazuar në informacionin periodik që paraqet prokurori, si dhe me nismën e vetë gjykatës apo me kërkesë të të pandehurit kur prokurori nuk raporton.³⁸ Kalohet kështu nga një kontroll i aktivizuar vetëm me kërkesë të palës në një mbikëqyrje periodike *ex officio*. Këto risi bazohen në standardin e kërkuar nga GJEDNJ në çështjen *McKay kundër Mbretërisë së Bashkuar* në të cilën parashikohet mbikëqyrje periodike, reale, jo e varur nga nisma e prokurorisë.³⁹

1.3.6. Afatet dhe mjetet e ankimit (nenet 249, 260, 262, 263, 267)

Neni 249 (neni 55 i projektligjit) zgjat afatin e ankimit nga pesë në dhjetë ditë dhe garanton të drejtën e të pandehurit për t'u njohur me provat e reja dhe për t'u dëgjuar kur prokuroria paraqet baza të reja për vijimin e masës.⁴⁰ Ai paraqet gjithashtu një risi, që gjykata, në seancë me praninë e palëve, vendos shfuqizimin, ndryshimin ose miratimin e vendimit edhe për arsye të ndryshme nga ato të parashtruara në ankim ose të treguara në pjesën arsyetuese të vendimit, pasi ka garantuar në çdo rast të

³⁷21.4.2026 Secondo parere commissione sul draft.

³⁸ Dokumenti Udhëzues, §3.2.

³⁹ *McKay kundër Mbretërisë së Bashkuar*, DHM, nr. 543/03, 3 tetor 2006, §46; Dokumenti Udhëzues, §3.3.

⁴⁰ Dokumenti Udhëzues, §3.2, si dhe propozime të ekspertëve italianë në dokumentin 21.4.2026 Secondo parere commissione sul draft.

drejtën e të pandehurit dhe të mbrojtësit për të pasur kohën e nevojshme që të njihen me to dhe për të paraqitur prapësimet përkatëse.

Barazimi i afateve të arrestit në shtëpi me ato të paraburgimit⁴¹ (nenet 262–263, nenet 57–58 të projektligjit) e plotëson arkitekturën, dhe është pasojë e drejtpërdrejtë e njohjes nga GJEDNJ se arresti në shtëpi është ekuivalent me privimin e lirisë sipas nenit 5(3) të KEDNJ-së.⁴²

Së bashku, këto dispozita zbatojnë rekomandimet legislative të Materialit Udhëzues, si dhe të ekspertëve italianë, francezë e hollandez, duke ndjekur të njëjtën arkitekturë që Italia, Franca, Gjermania, Spanja dhe Portugalia e kanë zhvilluar secila në mënyrën e vet, prag i përgjithshëm për çdo masë shtrënguese, prag më i lartë e më i mbrojtur për masën më të rëndë, dhe arsyetim i individualizuar i detyrueshëm për çdo vendim mase.

Ajo çka projektligji realizon është se arrin është ta heqë nga gjyqtari mundësinë për ta trajtuar paraburgimin si reagim automatik, duke e detyruar të vërtetojë, në çdo rast dhe në çdo moment, atë çka Dhoma e Madhe në *Buzadji* e ka bërë standard të pashmangshëm, barra nuk bie mbi lirinë për të justifikuar vetveten, por mbi shtetin për të justifikuar kufizimin e saj.

2. BARAZIA E ARMËVE DHE HETIMI I MBROJTJES GJATË HETIMEVE PARAPRAKE

Përtej veçorive lokale, procedura penale shqiptare në të shkuarën ka qënë pjesë e një trashëgimie më të gjerë të procedurës penale të modeleve të Europës Lindore, ku ndjekja penale konceptohet si proces konstatimi institucional dhe jo si mekanizëm verifikimi përmes kontradiktoritetit. Në këto sisteme, mbrojtja pranohej shpesh si formë procedurale e domosdoshme, por jo si aktor i barabartë; ndërsa mjetet e rishikimit e ankimit funksiononin kryesisht për të garantuar koherencën dhe disiplinën e vendimmarrjes, jo për të korrigjuar gabimin ndaj individit.⁴³ Doktrina

⁴¹ Dokumenti Udhëzues, §3.3.

⁴² Buzadji kundër Republikës së Moldavisë, DHM, nr. 23755/07, 5 korrik 2016, §102.

⁴³ John Quigley, *The Role of Defense Counsel in Soviet Criminal Proceedings*, *Ëisconsin Law Review* (1989), analizë klasike mbi rolin kryesisht formal të mbrojtjes dhe mungesën e barazisë reale të palëve në procedurën penale sovjetike, University of Wisconsin Law School Repository, <https://api.law.uisc.edu/repository-pdf/uclaw-library-repository-omekav3/original/efe3d3b2ce751834722b22a1a00244df645e9207.pdf>; Eugene Huskey, *Expanding the Right to Counsel in Pre-Trial Proceedings*, *American Journal of Comparative Law*, vol. 34, nr. 1 (1986), analizë krahasuese mbi kufizimet strukturore të mbrojtjes dhe funksionin disiplinues të procedurës penale në sistemet socialiste, Oxford Academic, <https://academic.oup.com/ajcl/article-pdf/34/1/93/10483427/ajcl0093.pdf>; *The Administration of Justice and the Concept of*

Relacion shpjegues për projektligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar

krahasuese ka treguar se, në mungesë të aksesit real në *materia*, kohës së mjaftueshme për përgatitje dhe një gjykatë që e trajton ankimin si shqyrtim substancial, rishikimi rrezikon të reduktohet në ritual konfirmues, duke e lënë mbrojtjen në një pozitë strukturalisht inferiore.⁴⁴

Këto mangësi janë dokumentuar në mënyrë të detajuar në raportet ndërkombëtare që analizojnë funksionimin e gjykatave të apelit në Shqipëri. Edhe pse KPP njeh të drejtën e ankimit dhe të drejtën për mbrojtje, praktika shqiptare ka treguar se këto garanci funksionojnë shpesh në mënyrë fragmentare dhe formale. Vendime që prekin drejtpërdrejt lirinë personale, pronën ose pozicionin procedural të të pandehurit zbatohen me efekt të menjëhershëm, ndërsa ankimi kundër tyre zhvillohet në kushte që kufizojnë ushtrimin efektiv të së drejtës së mbrojtjes: mungesë aksesimi të plotë në aktet procedurale, vonesa në zbardhjen e vendimeve dhe seanca ankimi pa debat substancial.

Raporti i OSBE-së mbi procedurat penale në apel evidenton probleme strukturore serioze: shqyrtim sipërfaqësor të shkaqeve të ankimit, riprodhim mekanik të arsytimit të shkallës së parë, dështim për të adresuar argumentet thelbësore të mbrojtjes dhe përdorim të formulave standarde, veçanërisht në çështjet që lidhen me masat e sigurimit personal.⁴⁵ Sipas këtij raporti, këto praktika minojnë funksionin korrigjues të apelimit dhe cenojnë drejtpërdrejt të drejtën për mjet juridik efektiv.

Në jurisprudencën e GjEDNj, kjo problematikë është trajtuar si çështje thelbësore e procesit të rregullt. Gjykata ka theksuar se e drejta për mjet juridik efektiv (neni 13), në lidhje me nenet 5 dhe 6 të Konventës, kërkon jo vetëm ekzistencën formale të ankimit, por aftësinë reale të tij për të korrigjuar shkeljen. Në çështjet kundër

Legality in the East German Code of Criminal Procedure, studim mbi konceptin e “legalitetit socialist” dhe funksionin e ankimit si mekanizëm koherence institucionale në RDGJ,

<https://scispace.com/pdf/the-administration-of-justice-and-the-concept-of-legality-in-3l4tadyh9m.pdf>

⁴⁴ Ed Cape (red.), *Effective Criminal Defence in Eastern Europe*, Open Society Foundations / UNODC, analizë mbi trashëgimitë pas-socialiste dhe kushtet strukturore që e bëjnë mbrojtjen dhe ankimin realisht efektiv,

[https://www.unodc.org/documents/congress/background-](https://www.unodc.org/documents/congress/background-information/NGO/Open_society_foundation/Eastern_Europe_Effective_Criminal_Defence.PDF)

[information/NGO/Open_society_foundation/Eastern_Europe_Effective_Criminal_Defence.PDF](https://www.unodc.org/documents/congress/background-information/NGO/Open_society_foundation/Eastern_Europe_Effective_Criminal_Defence.PDF); Shih, ndër të tjera: John Henry Merryman, *The Civil Law Tradition*, 2nd ed., Stanford University Press, 1985, kap. III; Mirjan Damaška, *The Faces of Justice and State Authority*, Yale University Press, 1986, veçanërisht analizën mbi modelet autoritare të drejtësisë penale.

⁴⁵ Av. Dorian Matlija, *Masat e sigurimit në procesin penal*, Revista Juridike Shqiptare, Tetor 2025, (*aksesuar së fundi më 11 janar 2026*); Gjithashtu shih: OSBE (OSCE Presence in Albania), *Analysis of Criminal Appellate Proceedings in Albania*, 2007, veçanërisht Kapitulli I dhe II mbi arsytimin e vendimeve dhe apelimet ndaj masave të sigurimit.

Relacion shpjegues për projektligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë””, i ndryshuar

Shqipërisë, Gjykata ka konstatuar se kur gjykatat e ankimit nuk zhvillojnë një shqyrtim real dhe të individualizuar, mbrojtja reduktohet në rol simbolik dhe procesi humbet barazinë e armëve.⁴⁶

Pa një mbrojtje efektive, të gjitha standardet e tjera si paanshmëria e prokurorit, prova e verifikueshme, proporcionaliteti i masave shtrënguese dhe prezumimi i pafajësisë, mbeten të pambrojtura në praktikë.

Shumë nga dispozitat pasqyrojnë progres të mirëfilltë në përafrimin e procedurës shqiptare me standardet e Konventës dhe direktivat e të drejtave procedurale të BE-së.

2.1. E drejta e aksesit në aktet dhe provat

Vendosja në dispozicion e provave ndaj personit nën hetim dhe të pandehurit (*discovery*) mbetet ende çështje problematike, me pasoja të drejtpërdrejta në garantimin e ushtrimit efektiv të të drejtës së mbrojtjes. Pavarësisht detyrimit për të bërë transparencë mbi dosjen hetimore, në përfundim të hetimit apo kur merret një masë sigurimi personal, praktika tregon se shpesh palët e përfshira arrijnë në seancën për vleftësimin e masës së sigurimit apo në seancë paraprake pa u njohur paraprakisht me provat në ngarkim të tyre ku bazohen kërkesat e prokurorisë. Kjo praktikë, tërësisht në shkelje të ligjit, cënon barazinë e armëve dhe e boshatis mbrojtjen nga cdo përmbajtje. Rrezikun që mbart kjo lloj mungese e ilustron vetë jurisprudenca e Strasburgut: në *Roëe* dhe *Davis*, refuzimi nga prokuroria i zbulimit të provave pa asnjë kontroll gjyqësor mbi atë vendim u gjet se cenonte drejtësinë e procesit; në *Natunen* kundër Finlandës, policia kishte përjashtuar nga dosja bisedat telefonike të përgjuara që mund të provonin pafajësinë e të pandehurit, pa i zbuluar kurrë, dhe Gjykata gjeti shkelje.⁴⁷ Deri më sot, kjo sjellje e prokurorëve nuk është pasuar nga asnjë sanksion a pasojë proceduriale.

Ndryshimet ligjore të propozuara bëjnë dallimin ndërmjet momenteve të ndryshme kur kërkohet akses në akte, me qëllim ruajtjen e ekuilibrit të nevojshëm ndërmjet sekretit hetimor dhe garantimit të së drejtës së mbrojtjes.

⁴⁶ GjEDNj, *Delijorgji kundër Shqipërisë*, nr. 6858/11, 28.04.2015; *Hysa kundër Shqipërisë*, nr. 52048/16, 21.02.2023; *Gëllçi kundër Shqipërisë*, nr. 32907/18, 25.02.2025, HUDOC (aksesuar së fundi më 11 janar 2026).

⁴⁷ *Natunen kundër Finlandës*, nr. 21022/04, 31 mars 2009, §§46–49.

Konkretisht, gjatë fazës së hetimeve paraprake rregulli mbetet garantimi i sekretit hetimor, por personi nën hetim (ose avokati i tij) mund të kërkojë akses të arsyetuar në akte specifike. Në bazë të ndryshimeve të nenit 24 kpp, prokurori vendos mbi kërkesën, brenda 48 orëve, dhe ia përcjell vendimin gjykatës për miratim, me pasojë zbulimin automatik të akteve, nëse gjykata nuk vendos brenda 48 orëve.

Provat mbi të cilat mbështetet një masë sigurimi i vihen në dispozicion personit të përfshirë pa kushtëzim; dhe çdo refuzim mund të ankimohet brenda dhjetë ditëve. Neni 7(1) i Direktivës 2012/13/BE kërkon pikërisht këtë: akses në materialet thelbësore, të mjaftueshëm për të kundërshtuar në mënyrë efektive ligjshmërinë e arrestit apo paraburgimit.⁴⁸

Nevoja për një rregullim të tillë është konkretizuar edhe në jurisprudencën kushtetuese shqiptare. Në Vendimin nr. 86, datë 30.12.2024, Gjykata Kushtetuese vlerësoi se, edhe kur mbrojtja e sekretit hetimor mund të justifikojë kufizimin e marrjes së kopjeve të akteve, thelbi i së drejtës së mbrojtjes kërkon që personi dhe mbrojtësi i tij të kenë akses në të gjitha aktet mbi të cilat është mbështetur dyshimi i arsyeshëm që ka justifikuar caktimin e masës së sigurimit. Sipas Gjykatës, standardi minimal i aksesit përfshin jo vetëm njohjen me këto akte, por edhe mundësinë për të mbajtur shënime mbi përmbajtjen e tyre; përndryshe, e drejta e mbrojtjes do të mbetej iluzore dhe formale. Duke garantuar vënien në dispozicion të provave që mbështesin masën e sigurimit dhe kontrollin gjyqësor ndaj çdo kufizimi të aksesit, ndryshimi i propozuar i jep formë të qartë normative këtij standardi kushtetues.⁴⁹

Në mbyllje të hetimeve, për të garantuar detyrimin e prokurorisë, parashikuar në nenin 327 kpp, për depozitimin e akteve në sekretari dhe për garantimin e të drejtës për t'u njohur me aktet dhe për të marrë kopje, ndryshimet ligjore parashikojnë një sanksion/pasojë procedurale në rast shkeljeje.

Konkretisht, ndryshimet në nenin 327 e bëjnë aksesin e të pandehurit në fashikullin e plotë të hetimit kusht për vlefshmërinë e vetë kërkesës për dërgim në gjyq, shkelja e detyrimit për vënien në dispozicion të tij e bën kërkesën për gjykim të pavlefshme,

⁴⁸Direktiva 2012/13/BE e Parlamentit Europian dhe e Këshillit, 22 maj 2012, neni 7(1).

⁴⁹ Gjykata Kushtetuese, vendimi nr. 86, datë 30.12.2024, kërkesë Pëllumb Gjoka, paragrafët 52–64, veçanërisht paragrafët 62–64, f. 34–38

dhe afati i përgjigjes zgjatet nga dhjetë në njëzet ditë. GJEDNJ e ka vendosur këtë rregull si standard të përgjithshëm në çështjen *Edwards kundër Mbretërisë së Bashkuar*: gjykimi i drejtë kërkon akses në materialet e çështjes me kohë të mjaftueshme për t'iu përgjigjur.⁵⁰

Ndryshimi shton edhe një element specifik: kopja e fashikullit i vihet të pandehurit falas, jo me pagesë, siç ndodh sot në shumicën e vendeve evropiane. Dhënia e kopjeve falas nuk kërkohet shprehimisht nga asnjë akt i BE-së, por është plotësisht në linjë me vetë të drejtën për "kohë dhe lehtësi të mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen," të garantuar nga neni 6 § 3(b) i KEDNJ-së, dhe e bën edhe më efektive të drejtën e aksesit në dokumentacionin hetimor sipas nenit 7 të Direktivës 2012/13/BE. Ekspertët që kanë asistuar në hartimin dhe vlerësimin vërejnë se një ndryshim i tillë do të ndikoj pozitivisht në vlerësimin e Kapitullit 23, të negociatave të anëtarësimit në BE, mqs forcimi I garancive procedurale për mbrojtjen është pikërisht lloji i ndryshimit që Komisioni European e monitoron në mënyrë të vazhdueshme.

2.2 Hetimet në favor të personit nën hetim (pro reo)

Prokuroria ka detyrimin të kryejë hetimet dhe ushtrojë ndjekjen penale në mënyrë të pavarur, të paanshme dhe efektive, në shërbim të interesit publik dhe të drejtësisë. Tek objektiviteti dhe paanshmëria e prokurorit mbështeten njëkohësisht tre shtylla që mbajnë në këmbë procesin penal: plotësia e hetimit, aftësia e tij provuese dhe besnikëria e vetë organit të akuzës ndaj drejtësisë dhe të vërtetës, jo ndaj rezultatit.

Neni 304 i Kodit aktual i kërkon tashmë prokurorit të hetojë “edhe për verifikimin e fakteve ose rrethanave në favor të personit nën hetim”. Parimi ekziston por problemi është se mbetet në nivel përshkrimor, pa u ngritur në nivelin e një garancie me kufij të qartë. Me ndryshimet ligjore “prokurori garanton që hetimet të jenë të plota” dhe e bën këtë edhe përmes dy risive të tjera ligjore të propozuara: prokurori ka detyrimin (jo më diskrecionin) të marrë në shqyrtim edhe elementët që dalin nga hetimi i pavarur i mbrojtjes, dhe çdo hetim i tillë duhet dokumentuar në mënyrat e parashikuara nga rregullat e Kodit. E njëjta llogjikë qëndron pas nenit 358 të Kodit italian të Procedurës Penale, që e detyron prokurorin të kryejë veprime hetimore

⁵⁰*Edwards kundër Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 13071/87, 16 dhjetor 1992, §§36–39.

edhe për fakte në favor të personit nën hetim,⁵¹ dhe pas §160(2) të *Strafprozessordnung* gjerman, që e formulon këtë si detyrim simetrik për të hetuar në të njëjtën mënyrë si rrethanat ngarkuese ashtu edhe ato shfajësuese.⁵² GJEDNJ e ka lidhur këtë me vetë drejtësinë e gjykimit: në çështjen *Roëe dhe Davis kundër Mbretërisë së Bashkuar*, mosnjohimi i materialeve relevante për mbrojtjen edhe pa qëllim të keq, e cenon integritetin e procesit, sepse gjykatës i mbetet të vendosë mbi një tablo faktike të paplotë.⁵³ Parashikimi i detyrimit të prokurorit për të verifikuar edhe fakte dhe rrethana në favor të personit nën hetim, i jep zbatim parimit të objektivitetit në veprimtarinë e prokurorisë dhe është në përputhje me prezumimin e pafajësisë të garantuar nga Neni 6 i Konventës dhe Direktiva e BE-së 2016/343.

2.3 Hetimet e mbrojtjes ose “dhënia zë” personit në procesin penal

Parimi i barazisë së armëve, si parakusht për një një process të rregullt ligjor, merr përmbajtje konkrete përmes një instituti të ri për procedurën penale: hetimet e mbrojtjes, sipas modelit italian. Kreu i ri V/I “Hetimet e mbrojtjes” e ndryshon rrënjësisht pozitën e mbrojtësit të personin nën hetim, duke e shndërruar atë në palë aktive të hetimeve paraprake.

Neni 50 i Kodit aktual e përcakton rolin e mbrojtësit në mënyrë thjesht reaguese: e drejta për t'u njoftuar paraprakisht për veprimet hetimore ku merr pjesë i pandehuri, për t'i drejtuar pyetje dëshmitarëve gjatë atyre veprimeve, dhe për t'u njohur me fashikullin vetëm në përfundim të hetimeve. Mbrojtësi nuk ka asnjë kompetencë të vetën për të kërkuar dhe mbledhur në mënyrë të pavarur elementë prove. Studimi i OSBE-së mbi sistemin e drejtësisë penale shqiptare konstatoi pikërisht këtë pasivitet strukturor: rolin e avokatit gjatë momenteve vendimtare të procedimit e gjeti “shumë pasiv”, me shumë pak përpjekje për të kundërshtuar në mënyrë aktive elementët e çështjes së ngritur nga ndjekja penale.⁵⁴ Kjo nuk është dobësi individuale e avokatëve; është pasojë e drejtpërdrejtë e vetë ligjit, që deri tani nuk u ka dhënë atyre asnjë mjet ligjor për të vepruar ndryshe.

⁵¹Kodi italian i Procedurës Penale, neni 358.

⁵²*Strafprozessordnung* (StPO), §160(2).

⁵³*Roëe dhe Davis kundër Mbretërisë së Bashkuar*, GC, nr. 28901/95, 16 shkurt 2000, §§60–66.

⁵⁴OSCE Presence in Albania, “Analiza e Sistemit të Drejtësisë Penale në Shqipëri”, Raport i Programit për Zhvillimin e një Gjykimi të Drejtë (Mari-Ann Roos), 2006, Kap. I, §7 dhe Kap. II, §3.

Me ndryshimet e propozuara, mbrojtësi mund të kryejë vetë hetime për të kërkuar prova në favor të klientit, në çdo fazë e shkallë të procedimit, madje edhe gjatë ekzekutimit të vendimit dhe për të nxitur rishikimin. Mbrojtja nuk kufizohet më në kundërshtimin e provave të prokurorisë, që është pozicion thelbësisht reagues, por pajiset me kompetenca për të zhvilluar hetimin e saj paralelisht me atë të prokurorisë: duke intervistuar persona, duke siguruar dokumente publike, duke mbledhur prova, që kanë të njëjtën vlerë provuese procesuale si ato të administruara nga organi i akuzës. Elementët e mbledhur nga mbrojtja, në mbështetje të pafajësisë së personit nën hetim, bëhen pjesë e fashikullit të mbrojtjes që i paraqitet gjykatës e, kësisoj, objekt vlerësimi prej kësaj të fundit në çdo vendimarrje që lidhet me të. Krijimi i këtij instituti, të panjohur deri sot në rendin procedural shqiptar, është modeluar mbi disiplinën e “*indagini difensiva*” të Kodit italian (nenet 391-bis e vijues, miratuar me Ligjin nr. 397/2000). Shkurt, aty ku deri dje mbrojtja mundej vetëm kundërshtonte tablonë e ndërtuar nga të tjerë, tani mund të vendosë përballë saj pjesën e vet.

Ana tjetër e medaljes është detyrimi i prokurorit për të marrë në shqyrtim elementët që dalin nga veprimtaria e mbrojtjes (neni 304, neni 309/a), në kuadër të detyrimit të tij për të garantuar hetime të plota e të gjithanshme, përfshirë të rrethanave në favor të të pandehurit (hetimet *pro reo*).

Sipas Opinionit të Ekspertëve të Këshillit të Europës, detyrimi ligjor për një hetim objektiv të prokurorisë, që përfshin edhe fakte dhe rrethana në favor të personit nën hetim, qëndron krah për krah me të drejtat e reja të hetimeve të mbrojtjes. Të dyja janë plotësuese të njëra tjetrës, por marrëdhënia midis tyre ia vlen të theksohet: sa më i fortë të jetë detyrimi i prokurorit për të mbledhur materiale shfajësuese, aq më shumë e drejta e mbrojtjes për të zhvilluar hetime vepron si plotësuese/komplementare, në vend që të zëvendësojë, një ndjekje penale të paanshme, çka përforcon në vend që të dobësojë rëndësinë e kuptueshmërisë së saktë të nen.

Për ekspertët italianë, disiplina e re për hetimet e mbrojtjes, nga njëra anë përforcon sistemin akuzator, nga ana tjetër, mbron avokatin që duke respektuar rregullat e përcaktuara nga kodi mund të kryejë hetime pa frikën e sanksioneve penale apo disiplinore. Pavarësisht se edhe vende të tjera i njohin kompetenca hetimore mbrojtjes, asnjë vend nuk ka një sistem të strukturuar dhe të plotë të hetimeve të mbrojtjes sic e ka modeli italian (që është ndjekur edhe nga projektligji i propozuar nga ne).

Nga ana tjetër, hetimet e mbrojtjes plotësojnë kuadrin rregullues të standardit të “pritshmërisë së arsyeshme për denim”, si filtër i seancës paraprake për kalimin e çështjes në gjykim. Hetimet e mbrojtjes bëjnë të mundur plotësimin e vlerësimit të gjykatës me provat e paraqitura nga mbrojtja, të cilat kanë vlerë të njëjtë me provat e prokurorisë. Pa këto elementë të mbledhur nga hetimet mbrojtëse, dhe në kushtet kur ligji aktual nuk parashikon detyrimin e prokurorisë për verifikimin e provave dhe kërkesave të mbrojtjes, gjyqtari i seancës paraprake do të mbështeste vlerësimin e tij lidhur me “pritshmëritë e arsyeshme për denim” vetëm mbi dosjen e akuzës.

Përmbajtja e risive normative mund të përshkruhet, përmbledhtazi, në gjashtë komponentë:

- legjitimimi kohor dhe funksional i mbrojtësit që nga momenti i caktimit ose i zgjedhjes, në çdo fazë e shkallë, gjatë ekzekutimit dhe për qëllime rishikimi (neni 277/a);
- e drejta e mbrojtësit për të zhvilluar biseda të padokumentuara, për të marrë deklarata me shkrim të vërtetuar noterialisht dhe të dhëna me regjistrim audioviziv të detyrueshëm (nenet 315/a, 315/b);
- e drejta e mbrojtësit për të kërkuar dokumente pranë administratës publike, me mekanizëm eskalimi te prokurori i çështjes në rast refuzimi (neni 315/c);
- e drejta e mbrojtësisë hyrjes në vende të ndryshme për të kryer verifikime teknike, grafike, planimetrike ose audiovizive, me autorizim gjyqësor kur bëhet fjalë për vende private, me përjashtim të hyrjes në banesë, që mbetet e ndaluar (nenet 315/d, 315/dh);
- krijohet fashikulli i mbrojtjes, i depozitueshëm drejtpërdrejt te gjyqtari, edhe jashtë rasteve të pjesëmarrjes së palës private, i cili në përfundim të hetimeve bëhet pjesë e dosjes gjyqësore (neni 315/e);
- veprimtaria hetimore paraprake, me mjetet procedurale të sipërcituara, mund të ushtrohet edhe përpara fillimit të një procedimi penal, mbi bazën e një autorizimi të posaçëm me nënshkrim të vërtetuar (neni 315/ë).

Neni 277/a parashikon se, që nga momenti i zgjedhjes ose caktimit të tij, mbrojtësi fiton të drejtën të kryejë vetë hetime për të kërkuar dhe identifikuar prova në favor të klientit në çdo fazë e shkallë të procedimit, madje edhe gjatë ekzekutimit të vendimit.

Mbrojtja sot merr dijeni për provat kryesisht pas hetimeve ose caktimit të masës së sigurimit, jo gjatë vetë hetimit. Neni 309/a i jep mbrojtësit të drejtën të depozitojë parashtrëse me shkrim që prokurori duhet t'i marrë parasysh, dhe neni 310/a e detyron depozitimin e procesverbaleve brenda tri ditësh nga kryerja e veprimit, me pasojë papërdorshmërie në rast mosrespektimi të afatit, duke i dhënë mbrojtësit pesë ditë për t'i shqyrtuar. Kjo forcon drejtpërdrejt parimin e barazisë së armëve dhe të drejtën e aksesit në materiale sipas nenit 7 të Direktivës 2012/13/BE: informimi aktiv dhe i menjëhershëm i mbrojtësit për çdo veprim në të cilin ka të drejtë pjesëmarrjeje e bën atë të drejtë efektive, jo thjesht nominale. GJEDNJ e ka konfirmuar në çështjen *Öcalan kundër Turqisë* se e drejta për kohë dhe lehtësi të mjaftueshme sipas nenit 6(3)(b) të Konventës shtrihet edhe në fazën hetimore.⁵⁵

Për të vlerësuar sa ambicioze është kjo zgjedhje, ia vlen ta vendosim përballë dy modeleve krejt të ndryshme evropiane. Italia i ka dhënë mbrojtjes, që prej ligjit nr. 397/2000, një kompetencë hetimore vërtet të vetën: sipas nenit 391-bis të Kodit të saj të Procedurës Penale, mbrojtësi mund të flasë drejtpërdrejt me persona që kanë informacion të dobishëm, në tre forma bisedë e padokumentuar, deklaratë me shkrim, ose informacion i dokumentuar pa pasur nevojë të kërkojë leje paraprake nga askush.⁵⁶ Franca, për krahasim, ndjek një logjikë krejt tjetër: neni 81 i Kodit francez i jep avokatit vetëm të drejtën për të kërkuar nga gjyqtari hetues ("juge d'instruction") kryerjen e një veprimi hetimor një petition, jo një kompetencë vetjake. Gjyqtari duhet t'i përgjigjet brenda një muaji me vendim të arsyetuar; nëse e refuzon, avokati mund t'i drejtohet kryetarit të Dhomës së Hetimit.⁵⁷ Kjo do të thotë se, edhe sot, avokati francez nuk mund të intervistojë vetë një dëshmitar të mundshëm, mundet vetëm të kërkojë që dikush tjetër (gjyqtari) ta bëjë këtë në vend të tij.

GJEDNJ e ka trajtuar barazinë e armëve si diçka që shkon përtej sallës së gjyqit. Në *Roëe dhe Davis kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Gjykata mbajti qëndrimin se ndjekja penale nuk mund të mbajë të fshehura materiale relevante për mbrojtjen.⁵⁸ Në *Brandstetter kundër Austrisë*, e zgjeroi këtë vështrim: parimi i barazisë së armëve

⁵⁵*Öcalan kundër Turqisë*, GC, nr. 46221/99, 12 maj 2005, §§131–135.

⁵⁶Kodi italian i Procedurës Penale, neni 391-bis, shtuar me ligjin nr. 397, datë 7.12.2000.

⁵⁷Code de procédure pénale, neni 81; shih edhe nenin 81-1 mbi format e kërkesës dhe afatin një-mujor të përgjigjes së gjyqtarit hetues.

⁵⁸*Roëe dhe Davis kundër Mbretërisë së Bashkuar*, GC, nr. 28901/95, 16 shkurt 2000, §§60–66.

prek jo vetëm mënyrën si palët argumentojnë në gjyq, por vetë kushtet strukturore në të cilat secila palë mund të mbledhë e të paraqesë provat e veta.⁵⁹ Kapitulli V/1 e zbaton këtë pikërisht: mbrojtja që mund të hetojë vetë, të dokumentojë gjetjet e veta, dhe t'i paraqesë ato drejtpërdrejt gjykatës me peshë të barabartë sipas nenit 332/d/1 nuk është thjesht mbrojtje që i përgjigjet akuzës; është mbrojtje që mund ta sfidojë atë në kushte reale barazie.

Aksesi në dokumente të administratës publike (neni 315/c) nuk e krijon të drejtën e informimit nga e para; ajo ekziston tashmë, në formë të përgjithshme, që prej Ligjit nr. 119/2014 "Për të Drejtën e Informimit." Ajo çka mungonte ishte një mjet i posaçëm procedural për të garantuar zbatueshmërinë konkrete, i përshtatur me nevojat e një hetimi penal aktiv: kur administrata publike refuzon kërkesën, mbrojtësi tani mund t'ia paraqesë atë prokurorit të çështjes, i cili brenda 10 ditësh i drejtohet vetë organit të administratës, duke kërkuar dorëzimin e dokumentit dhe arsyet e refuzimit të mëparshëm, një përshkallëzim që ligji i përgjithshëm i informimit nuk e parashikonte për këtë kontekst specifik. Hyrja në ambiente (nenet 315/d, 315/dh) i jep mbrojtësit mundësinë të verifikojë vetë gjendjen fizike të vendngjarjes, me kufizim të qartë: hyrja në banesa private kundër vullnetit të banorit kërkon gjithmonë urdhër gjyqësor të arsyetuar.

Fashikulli i mbrojtjes (nenet 315/e, 315/f) është pika ku e gjithë kjo arkitekturë bashkohet me pjesën tjetër të reformës: pasi hetimet paraprake mbyllen, ai bëhet pjesë e fashikullit të prokurorit, dhe gjykata e vlerëson me peshë të barabartë kur vendos nëse ekziston "pritshtëria e arsyeshme për dënim". Kjo është ura që e lidh këtë seksion me Seksionin II: standardi i ri i akuzës nuk do të kishte kuptim të plotë nëse mbrojtja mbetej me mjetin e vjetër francez të kërkesës, duke pritur që dikush tjetër të pranonte t'i hetonte faktet në vend të saj në vend të fuqisë reale për të ndërtuar vetë çështjen e vet.

2.4 Hetimet "informale" pa regjistrim të procedimit penal ose në tejkalim të objektit të tij (nenet 277, 287, 287/a, 25/a)

Neni 287 KPRP parashikon regjistrimin e menjëhershëm të njoftimit të veprës penale dhe emrin e personit të cilit i atribuohet, në mënyrë të ngjashme me dispozitën

⁵⁹*Brandstetter kundër Austrisë*, nr. 11170/84 e të tjerë, 28 gusht 1991, §§66–67.

e nenit 335 të Kodit italian, i cili kërkon regjistrim të menjëhershëm në *registro delle notizie di reato*.⁶⁰

Pavarësisht këtij detyrimi, sot hetimi penal zhvillohet për një kohë të gjatë, të pacaktuar dhe jashtë kontrollit gjyqësor, pa regjistruar procedimin penal dhe momentin e fillimit të tij. Kjo praktikë çënon garancitë procedurale të personave të përfshirë dhe detyrimin e respektimit të një afati maksimal hetimesh. Kjo ndodh në mungesë të cdo lloj transparence, duke qenë se shmanget kontrolli gjyqësor mbi afatet, dhe pa asnjë pasojë në ngarkim të akuzës: sipas regjimit aktual, vonesa e pajustificuar në regjistrimin e njoftimit të veprës penale nuk prodhon asnjë sanksion, dhe personi nuk disponon mjet për ta kundërshtuar atë.

Rëndësia praktike e kësaj është konfirmuar drejtpërdrejt nga vetë Gjykata e Lartë: Kolegjet e Bashkuara, me Vendimin Unifikues nr. 3, datë 27.9.2002, kanë përcaktuar se “personi të cilit i atribuohet vepra penale” është ai që autoritetet e kanë identifikuar konkretisht, jo domosdoshmërisht ai që ka marrë tashmë statusin formal të të pandehurit.⁶¹ Zbatimi i kësaj doktrine e tregon problemin real: në një çështje të shqyrtuar nga Gjykata e Lartë, Gjykata e Apelit Vlorë konstatoi se organi i akuzës i kishte identifikuar konkretisht personat e ngarkuar që në mars 2014, por vazhdoi hetimet muaj të tërë pa u dhënë atyre statusin e të pandehurit, vonesë e mjaftueshme për të shfuqizuar zgjatjen e afatit të hetimeve.⁶² GJEDNJ e ka trajtuar të njëjtën kërkesë si element të vetë nenit 8 të Konventës: ndërhyrja në të drejtat themelore duhet të jetë e parashikuar nga ligji dhe e parashikueshme për individin, kërkesë që humbet kuptim kur momenti i fillimit të hetimit mbetet i padukshëm.⁶³

Për të shmangur këtë problematikë, propozimet për ndryshime në nenet 277 dhe 287 parashikojnë këto risi kryesore:

- ushtrimin e ndjekjes penale vetëm pasi procedimi është regjistruar formalisht, me përjashtim të veprimeve që kryhen në kushtet e flagrancës ose të urgjencës menjëherë pasi është kryer ose konstatuar vepra penale;

⁶⁰ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 335.

⁶¹ Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, Vendim Unifikues nr. 3, datë 27.9.2002.

⁶² Gjykata e Lartë, vendim nr. 200, datë 18.12.2014, duke referuar vendimin e Gjykatës së Apelit Vlorë mbi procedimin penal nr. 113/2012.

⁶³ Shih parimin e parashikueshmërisë sipas nenit 8 të KEDNJ-së; Malone kundër Mbretërisë së Bashkuar, nr. 8691/79, 2 gusht 1984, §§66–68.

- përcaktimin e qartë të momentit kur lind detyrimi për regjistrimin e njoftimit të veprës penale dhe të personit të cilit i atribuohet vepra penale;
- pas datimin, në çdo rast, të momentit të regjistrimit të njoftimit të veprës penale: edhe nëse prokurori vonon regjistrimin e njoftimit apo të personit, në çdo rast regjistrohet data në të cilën ai duhej të ishte kryer ;
- sanksionin procedural të pavlefshmërisë së veprimeve hetimore të kryera para momentit kur kryhet regjistrimi dhe papërdorshmërisë së provave të mbledhura para këtij momenti;
- parashikimit të kontrollit gjyqësor mbi zbatimin e detyrimi të regjistrimit në kohë të procedimit penale nga prokurori, qoftë kryesisht ose me kërkesë të personit nën hetim.

Paragrafi i ri i Nenit 277 përcakton se ndjekja penale mund të ushtrohet vetëm pasi procedimi është regjistruar formalisht, me përjashtim të veprimeve që kryhen në kushtet e flagrancës ose të urgjencës menjëherë pasi është kryer ose konstatuar vepra penale.

Pika 1/1 e re e nenit 287 parashikon se data e regjistrimit të njoftimit duhet të përkojë me momentin kur prokurori ka marrë dijeni për veprën, ose me ditën vijuese vetëm në rastin e urgjencës dhe të flagrancës kur duhen kryer veprime hetimore të menjëhershme; i njëjti rregull vlen edhe për datën e regjistrimit të personit.

Edhe nëse prokurori e vonon regjistrimin e procedimit penal, ai do të regjistrohet me datën në të cilën ai duhej të ishte kryer. Në rast vonese të pajustificuar, veprimet hetimore të kryera përpara regjistrimit janë të pavlefshme dhe provat e mbledhura të papërdorshme, me përjashtim të rastit kur gjykata çmon se kjo pasojë do të ishte joproporcionale me shkeljen e kryer; në vlerësimin e proporcionalitetit merren në shqyrtim rrethanat konkrete të rastit dhe veçanërisht kohëzgjatja e vonesës. Papërdorshmëria nuk gjen zbatim mbi provat materiale që përbëjnë sende të cilat kanë shërbyer si mjete për realizimin e veprës penale ose mbi të cilat gjenden gjurmë, sendet që kanë qenë objekt i veprimeve të të pandehurit, produktet e veprës penale dhe çdo pasuri tjetër që lejohet të konfiskohet sipas nenit 36 të Kodit Penal.

Pika 1/2 e re e nenit 287, shton detyrimin e prokurorit për ta vënë personin nën hetim në dijeni se ndaj tij është regjistruar atribuimi i veprës penale, në kohën kur një njoftim i tillë nuk përbën më rrezik për hetimin dhe, në çdo rast, në aktin apo veprimin e parë në të cilin personi ka të drejtë të marrë pjesë. Njoftimi kryhet në një gjuhë që personi e kupton dhe në formë të qartë e të saktë; për përmbushjen e tij

mbahet shënim në procesverbal, ndërsa në mungesë të njoftimit aktet e mëpasshme janë të pavlefshme.

Neni 287/a i ri e plotëson këtë rregullim me kontrollin gjyqësor mbi vetë regjistrimin. Kontrolli gjyqësor ushtrohet në dy momente. Së pari, kur prokurori i paraqet një kërkesë gjyqtarit të hetimeve paraprake, ai duhet të tregojë në çdo rast njoftimin e veprës penale dhe emrin e personit të cilit i atribuohet ajo. Gjyqtari i hetimeve paraprake, kur duhet të kryejë një akt procedural dhe çmon se vepra duhet t'i atribuohet një personi që ende nuk është regjistruar, pas konsultimit me prokurorin, i urdhëron këtë të fundit me vendim të arsyetuar të procedojë me regjistrimin përkatës. Së dyti, personi nën hetim mund t'i kërkojë vetë gjykatës të verifikojë datën e regjistrimit dhe të urdhërojë retrodatimin e saj, duke treguar, me pasojë papranueshmërie, arsyet dhe aktet procedurale nga të cilat deduktohet vonesa; kur konstaton vonesë të pajustificuar, gjyqtari urdhëron retrodatimin, me pasojë të drejtpërdrejtë mbi ecjen e afateve të hetimit.

Kuadri rregullator plotësohet me ndryshimet në nenin 25/a, të cilat dispijlojnë zgjerimin e objektit të hetimit përtej veprës penale të regjistruar në regjistër. Kur prokurori zbulon, gjatë hetimit të një veprë, elementë të një veprë tjetër penale, ai regjistron kryesisht një njoftim të ri në regjistrin përkatës (pa e zgjeruar hetimin ekzistues në heshtje), dhe vlerëson nëse është rasti për bashkimin e dy procedimeve, nën mbikëqyrjen e drejtuesit të Prokurorisë.

Përfjashtimisht, ligji lejon kryerjen e veprimeve e hetimeve përpara vetë regjistrimit, kur ekzistojnë kushtet e flagrancës ose kur nevojitet ndërhyrje e menjëhershme për të parandaluar apo ndërprerë një krim të rëndë, me kusht që njoftimi i ri të regjistrohet brenda 24 orësh dhe drejtuesi i Prokurorisë të informohet pa vonesë. Modeli i adoptuar i referohet neni 335 i Kodit të Procedurës italiane, i cili kërkon regjistrimin e menjëhershëm të njoftimit të veprës penale dhe të emrit të personit të dyshuar në një regjistër zyrtar, pikërisht si moment që shënon fillimin formal të hetimit.⁶⁴ GJEDNJ e ka mbajtur të njëjtin qëndrim mbi nenin 6 të Konventës: ajo çka kërkohet është rregullshmëria e procesit, dhe jo përfjashtim automatik i nxitit nga çdo parregullsi, pavarësisht ndikimit real të saj.⁶⁵

⁶⁴Kodi italian i Procedurës Penale, neni 335.

⁶⁵*Schenk kundër Zvicrës*, nr. 10862/84, 12 korrik 1988, §46; *Bykov kundër Rusisë*, GC, nr. 4378/02, 10 mars 2009, §§88–98.

3. GARANCITË NGA VETËINKRIMINIMI DHE METODAT QË CËNOJNË LIRINË E VULLNETIT

Momenti kur një person merret në pyetje për herë të parë para autoritetit hetimor është momenti më delikat i procedimit penal. Asimetria e armëve nuk është kurrë më e thellë: në njërin anë qëndron organi i akuzës që disponon gjithë informacionin dhe pushtetin që i jep ligji, në tjetrën, shpesh, një njeri i vetëm që nuk ka asnjë dijeni mbi çështjen dhe materialet hetimore. Pikërisht atëherë garancitë kushtetuese shmangen më lehtë, jo duke u shkelur haptas, por duke manipuluar cilësinë procedurale nën të cilën merret në pyetje personi: mjafton të thirret si “person që ka dijeni” ai që në të vërtetë është i dyshuar, dhe gjithë ndërtesa e të drejtave të mbrojtjes anashkalohet pa u prekur asnjë gur i saj.

Studimi i OSBE-së i vitit 2006 mbi sistemin e drejtësisë penale shqiptare e dokumentoi këtë problematikë me shifra konkrete: nga të paraburgosurit e intervistuar, 41% deklaruan se nuk e kishin takuar avokatin e tyre para seancës për vleftësimin e arrestit, shumica prej tyre për herë të parë në vetë sallën e gjyqit, në praninë e policisë dhe të kujtdo tjetër aty. Nga vetë avokatët e anketuar, 59% pranuan se nuk ishin të pranishëm në momentin fillestar të marrjes në pyetje të klientit të tyre.⁶⁶ Studimi regjistroi shembuj konkretë: një i mitur i paraburgosur tregoi se, pasi refuzoi të firmoste një procesverbal, prokurori i solli një avokat që firmosi në vend të tij, pa u takuar kurrë me të; familja i caktoi një avokat tjetër vetëm 30 ditë më vonë.⁶⁷ Vetë kufizimi orar i vizitave të lejuara vetëm ditët e javës, 9:00–15:00 do të thotë se dikush i arrestuar pas orës tre pasdite të një të premtje mbetet pa mundësi kontakti me avokat deri të hënën në mëngjes.⁶⁸ Këto nuk janë incidente të izoluara; janë pasojë e drejtpërdrejtë e një boshllëku strukturor: prania e avokatit gjatë marrjes në pyetje, edhe kur formalisht e parashikuar, nuk ka qenë kurrë e garantuar.

Problematika e personit të marrë në pyetje nën një cilësi procedurale që fsheh statusin e tij të vërtetë është trajtuar nga GJEDNJ si çështje thelbi, jo formaliteti: në *Brusco kundër Francës*, personit iu kërkua të betohej si dëshmitar kur në realitet ishte tashmë i dyshuar, dhe Gjykata gjeti shkelje të së drejtës për të heshtur dhe mos

⁶⁶OSCE Presence in Albania, “Analiza e Sistemit të Drejtësisë Penale në Shqipëri”, Raport i Programit për Zhvillimin e një Gjykimi të Drejtë (Mari-Ann Roos), 2006, Kap. II, §3, f. 22–24.

⁶⁷Po aty, f. 25.

⁶⁸Po aty, f. 24; Ligji nr. 8328, datë 16.4.1998, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim,” neni 43(3).

u vetëinkriminuar.⁶⁹ Parimi themelor mbetet ai i vendosur në *Salduz kundër Turqisë*: e drejta e aksesit në avokat lind nga momenti kur personi preket thelbësisht nga dyshimi, jo nga momenti kur autoriteti vendos t'i japë atij status zyrtar.⁷⁰

Ndryshimet ligjore synojnë dy aspekte kryesore: që statusi procedural të përcaktohet nga rrethanat e çështjes dhe që ndihma e mbrojtësit ligjor në këtë moment të jetë reale, jo thjesht formale.

3.1. Ndalimi i marrjes në pyetje me cilësi të papërshtatshme (neni 37)

Neni 37 aktual e ka tashmë një mekanizëm mbrojtës, kur një person, që nuk është marrë ende në pyetje si i pandehur, jep deklarime inkriminuese për veten, autoriteti procedues duhet të ndërpresë pyetjen, ta paralajmërojë, dhe ta ftojë të caktojë një mbrojtës në rast të kundërt deklarimet e mëparshme mbeten të papërdorshme. Gjithashtu paragrafi 2 I shtuar I këtij neni parashikon se deklarimet bëhen të papërdorshme kur dyshimi specifik ekzistonte që përpara marrjes në pyetje, pavarësisht cilësisë formale procedurale. Sistemi italian e adreson të njëjtin problem nëpërmjet konceptit të *indagato di fatto*.⁷¹ Ekspertët e Këshillit të Europës e kanë cilësuar këtë si garanci të mirëpritur e strukturore kundër pikërisht këtij abuzimi, duke vlerësuar veçanërisht shtrirjen e detyrimit të policia gjyqësore si element që duhet ruajtur pa ndryshim.

3.2. Personi që mund të tregojë rrethana të dobishme (nenet 297, 312)

Ekziston një dispozitë e lidhur ngushtë me nenin 37 që meriton vëmendje të veçantë, sepse prek një nga çështjet më delikate të gjithë reformës: si trajtohet personi që s'është as i pandehur, as dëshmitar i thjeshtë, por diçka në mes, dikush që mund të ketë informacion të dobishëm për hetimin, e që shpesh, në praktikë, është vetë objekt i mundshëm i tij.

Neni 297 i njeh personit që mund të tregojë rrethana të dobishme për qëllimet e hetimit të drejtën të kërkojë praninë e avokatit gjatë marrjes në pyetje. Kjo bëhet me

⁶⁹*Brusco kundër Francës*, nr. 1466/07, 14 tetor 2010.

⁷⁰*Salduz kundër Turqisë*, GC, nr. 36391/02, 27 nëntor 2008.

⁷¹Kodi italian i Procedurës Penale, koncepti i “*indagato di fatto*”, i zhvilluar në jurisprudencën e Kasacionit italian.

qëllim që t'i garantohen të drejtat proceduriale të tij, mundësia për të bërë deklarime në mënyrë të pandikuar, me metoda që mund të çenojnë lirinë e vullnetit të tij.

Ndryshimet në nenin 312 kërkojnë që çdo thirrje ndaj personit që mund të ketë të dhëna të dobishme për hetimin ta njoftojë atë për të drejtën për t'u pyetur në prani të mbrojtësit, duke shmangur në burim një problem të njohur: të dyshuarin e pyetur si “dëshmitar/person në dijeni”, pa kohë praktike për të siguruar avokat. Ekspertët e ministrisë së drejtësisë italiane e kanë vlerësuar këtë si risi “jashtëzakonisht e përshtatshme”. Sugjerojnë vetëm një thellim shtesë, të përcaktohet më qartë roli konkret që mbrojtësi luan gjatë marrjes në pyetje, jo thjesht prania e tij formale. Në të njëjtën mënyrë edhe ekspertët e Këshillit të Europës për një saktësim të termit të mbrojtjes.

3.3. Ndalimi i dëshmisë mbi deklaratimet e të pandehurit

Neni 36 aktual ndalon që deklaratimet e bëra nga i pandehuri të përbëjnë objekt dëshmie por vetëm për personin që ka marrë tashmë statusin zyrtar. Ky kufizim krijon boshllëkun më të shfrytëzuar të regjimit aktual: vonesa e qëllimshme e statusit formal, pikërisht për të ruajtur vlerën provuese të deklaratimeve të marra pa garancitë përkatëse. Ndryshimi e shtrin ndalimin shprehimisht edhe tek personi nën hetim.

3.4. Paralajmërimet dhe roli aktiv i mbrojtësit gjatë marrjes në pyetje (neni 38)

Nenet aktuale 34/a dhe 34/b, të miratuara në kuadër të paketës së reformës në drejtësi të vitit 2017, me synimin për ta harmonizuar Kodin me direktivën e BE-së për të drejtat e informimit, sigurojnë informimin e personit nën hetim apo masë sigurimi mbi të drejtat proceduriale të tij, përmes dorëzimit të letrës së të drejtave. Ndryshimet ligjore të propozuara me këtë paketë synojnë të shkojnë përtej informimit, duke garantuar efektivisht ushtrimin e të drejtave përmes një sistemi të tërë mjetesh dhe sanksionesh proceduriale.

Neni 38 aktual, në pikën 3, kërkon që i pandehuri të pyetet nëse i ka marrë dhe kuptuar të drejtat e tij, me pasojë papërdorshmëri në mungesë të njoftimit të tyre. Ndryshimet krijojnë një kuadër të plotë paralajmërimesh të detyrueshme që duhet të jepen përpara fillimit të marrjes në pyetje të personit: se deklaratat mund të përdoren gjithmonë kundër tij; se ka të drejtë të mos i përgjigjet asnjë pyetjeje pa penguar vazhdimin e procedimit; dhe se nëse jep deklarata mbi përgjegjësinë e të

tjerëve, do të marrë rolin e dëshmitarit lidhur me ato fakte. Mosrespektimi i paralajmërimeve i bën deklaratat e bëra nga personi që pyetet të papërdorshme.

I njëjti ndryshim i jep mbrojtësit rol aktiv: ka të drejtë të ndërhyjë, pa ndërprerë procesin, për të mbrojtur të drejtën e personit për të heshtur, ruajtur konfidencialitetin e komunikimit, qartësuar pyetjet, dhe siguruar që të mos përdoren metoda që ndikojnë mbi lirinë e vullnetit. Neni 3(3)(b) i Direktivës 2013/48/BE e parashikon shprehimisht këtë,⁷² dhe neni 63-4-2 francez e njeh po ashtu të drejtën e avokatit për të marrë shënime gjatë marrjes në pyetje.⁷³ Dhoma e Madhe në *Gäfgen kundër Gjermanisë* ka trajtuar pasojat e presionit të pahijshëm gjatë marrjes në pyetje mbi papërdorshmërinë e provave të nxjerra prej tij.⁷⁴ Të njëjtat të drejta i njihen edhe avokatit të personit që mund të tregojë rrethana të dobishme për hetimet, kur është i pranishëm, me kërkesë të palës.

3.5. Ndalimi absolut i provës së marrë me torturë (neni 151 pika 4)

Neni 151 pika 4 shpall të papërdorshme deklaratat ose informacionet e marra përmes torturës ose çdo trajtimi çnjerëzor a degradues, me përjashtimin klasik *pro reo* ndaj personave të akuzuar për një krim të tillë dhe vetëm me qëllim provimin e përgjegjësisë së tyre penale. Dispozita transponon nenin 15 të Konventës së OKB-së kundër Torturës dhe standardin e *Gäfgen kundër Gjermanisë*⁷⁵, dhe përbën një nga risitë me peshë simbolike e normative më të lartë të gjithë paketës: deri sot Kodi nuk përmbante një ndalim shprehimor e absolut të kësaj natyre.

3.6. Dokumentimi audioviziv si kusht vlefshmërie i marrjes në pyetje

Një nga risitë më të rëndësishme të ndryshimeve të propozuara është detyrimi i dokumentimit me mjete regjistrimi audioviziv të marrjes në pyetje të personave gjatë një hetimi, cilado qoftë cilësia procedurale e tyre, nëse person nën hetim, i pandehur apo person në dijeni.

⁷²Direktiva 2013/48/BE, neni 3(3)(b).

⁷³Code de procédure pénale, neni 63-4-2, paragrafi 1.

⁷⁴*Gäfgen kundër Gjermanisë*, GC, nr. 22978/05, 1 qershor 2010.

⁷⁵ *Gäfgen kundër Gjermanisë*, GC, nr. 22978/05, 1 qershor 2010.

Regjistrimi audioviziv bëhet formë e detyrueshme dokumentimi për dëshminë (neni 153 pika 4), për marrjen në pyetje dhe marrjen e të dhënave nga prokurori e policia gjyqësore (neni 303 pikat 2/1–2/4), edhe nëse personi merret në pyetje në një institucion penitenciar (neni 303, pika 2/1), për veprimet e gjyqtarit të hetimeve paraprake (neni 315 pika 1/1), për sigurimin e provës (neni 321), për marrjen në pyetje para vendosjes së masës së sigurimit (neni 244 pika 6) dhe për dokumentimin e të dhënave nga mbrojtësi (neni 315/b), në të gjitha rastet me pasojë papërdorshmërie. Ky hap mirëpritet nga ekspertët e Këshillit të Europës, veçanërisht sa i përket marrjes në pyetje të viktimave të mitura, çka është në përputhje me nenin 24 të Direktivës 2012/29/BE.⁷⁶ Sipas tyre, natyra e detyrueshme e regjistrimit audiovizual në të gjitha fazat, e drejta e avokatit mbrojtës për të ndërhyrë për qëllimet e mbrojtjes dhe e drejta e të pandehurit për të parë regjistrimin pas përfundimit të marrjes në pyetje, janë të gjitha në përputhje me standardet e Konventës dhe të BE-së.

Neni 315 i Kodit aktual e kufizonte dokumentimin e veprimeve të prokurorit në procesverbal të shkruar, pa detyrim regjistrimi dhe pa asnjë pasojë kur dokumentimi mungonte. Neni 315, i ndryshuar, e zgjeron detyrimin e regjistrimit audiovizual edhe të veprimeve hetimore të kryera nga policia gjyqësore - përkatësisht, marrja në pyetje e një të pandehuri, ballafaqimet, kontrolli me pjesëmarrjen e të pandehurit dhe marrjen në pyetje e një të pandehuri në procedime të lidhura - me pasojë papranueshmërie për mosrespektim, në varësi të të njëjtave përjashtime të urgjencës dhe defektit teknik që gjenden edhe në Nenin 303. Ekspertët e Këshillit të Europës e mirëpresin këtë zgjerim të detyrimit të regjistrimit audioviziv, i cili siguron një regjim të qëndrueshëm regjistrimi në të gjitha organet hetimore të përfshira në akte të tilla, dhe vërejnë se është në përputhje me miratimin e Komisionit të Venecias për regjistrimin audiovizual të akteve hetimore si një instrument transparence dhe besueshmërie.

Allan kundër Mbretërisë së Bashkuar kritikoi pikërisht përdorimin e deklarimeve të marra pa garanci apo transparencë⁷⁷; neni 141-bis i Kodit italian e kërkon regjistrimin audioviziv prej vitesh për çdo marrje në pyetje të personit të ndaluar, me të njëjtën pasojë të papërdorshmërisë⁷⁸, dhe neni 64-1 i Kodit francez kërkon të

⁷⁶ Direktiva 2012/29/BE, neni 24.

⁷⁷ *Allan kundër Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 48539/99, 5 nëntor 2002.

⁷⁸ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 141-bis.

njëtin regjistrim për marrjet në pyetje gjatë ndalimit për krime.⁷⁹ Regjistrimi audioviziv shërben si mjeti praktik që bën të verifikueshme respektimin real të së drejtës për avokat gjatë marrjes në pyetje, të garantuar nga neni 3 i Direktivës 2013/48/BE, sepse pa të mbetet fjala e njëres palë kundër fjalës së tjetrës mbi atë çka ndodhi në dhomën e pyetjes.

Përgjashtimet nga detyrimi i regjistrimit audioviziv janë ndërtuar me hierarki zbritëse (dokumentim fonografike, në rast pamundësie, shkresor) dhe kushtëzohen kumulativisht nga një defekt teknik i dokumentuar ose forcë madhore dhe nga një arsye urgjence e arsyetuar plotësisht në procesverbal. Në rastin e seancës gjyqësore, neni 115 përcakton një kriter të posaçëm si shkak urgjence që do të mundësonte shmangien e regjistrimit audioviziv: rastin kur shtyrja e seancës do të cenonte seriozisht të drejtën për t'u gjykuar brenda afatit të arsyeshëm, e vlerësuar sipas shkallës, numrit të seancave të shtyra dhe gjendjes së paraburgimit. Sanksioni është i dyfishtë: papërdorshmëri e dëshmisë dhe e deklarimeve, si dhe përgjegjësi disiplinore e gjyqtarit ose e punonjësit përgjegjës.

Sipas Opinionit të Ekspertëve të Këshillit të Europës, ndryshimet e propozuara - Neni 115(3) që parashikon një përjashtim proporcional nga detyrimi i regjistrimit audiovizual për shkak të një defekti teknik të dokumentuar ose forcës madhore, si dhe neni 303 që zgjeron këtë përjashtim te aktet hetimore të kryera nga policia gjyqësore dhe prokurori, duke përfshirë gjithashtu një përjashtim të mëtejshëm për situata urgjence - përfaqësojnë një ekuilibër të përshtatshëm, duke shmangur rrezikun që prova të rëndësishme të mund të humbasin aty ku mungesa e një regjistrimi nuk i atribuohet ndonjë sjelljeje të qëllimshme të organit hetues.

Këto dispozita formojnë një sistem të vetëm: neni 34/a siguron praninë e avokatit; neni 37 dhe 297, së bashku, sigurojnë që garancitë procedurale të mos shmangen përmes abuzimit me statusin e personit të marrë në pyetje; neni 38 siguron që personi t'i njohë dhe të ketë mundësi t'i ushtrojë efektivisht të drejtat e tij, përmes mbrojtësit, përpara se të flasë. Studimi i OSBE-së i 2006-ës e dokumentoi me shifra konkrete mungesën e kësaj arkitekture në praktikën shqiptare; ky grup dispozitash e ndërton atë, njëzet vjet më vonë, mbi themel krahasues aq të fortë sa vetë modeli shqiptar .

⁷⁹ Code de procédure pénale, neni 64-1.

4. GARANTIMI I TË DREJTAVE DHE LIRIVE THEMELORE GJATË KËRKIMIT TË PROVËS

4.1. Prova dixhitale dhe mbrojtja e privatësisë (Kreu I/1)

Kodi i Procedurës Penale u 1995, u hartua në një kontekst teknologjik ku korrespondenca mbahej në formë materiale. Sot pajisjet celulare dhe hapësirat e ruajtjes në *cloud* përmbajnë tërësinë e të dhënave personale të individit: korrespondencën, materialet vizuale, të dhënat financiare, të dhënat e vendndodhjes dhe rrjetin e marrëdhënieve të tij. Mungesa e një regjimi të posaçëm për provat dixhitale nuk përbën boshllëk teknik dytësor, por zbrazëti normative pikërisht në atë kategori prove që ka zënë vendin qendror në hetimin penal bashkëkohor, dhe pikërisht aty ku ndërhyrja shtetërore arrin intensitetin më të lartë me koston operative më të ulët.

Ky rrezik është konstatuar tashmë në nivel kushtetues. Me vendimin nr. 44, datë 29.7.2025 (*rasti “O.Y”, i arsyetuar dhe shpallur më 13.1.2026*), Gjykata Kushtetuese konstatoi se sekuestrimi i një telefoni celular nga policia gjyqësore, i kryer pa vendim gjykate paraprak dhe pa praninë e avokatit, cenoi të drejtën për jetë private sipas nenit 35 (të dhëna personale) dhe nenit 36 (korrespondencë elektronike) të Kushtetutës. Gjykata theksoi tri parime që Kreu I/1 i ri i ngre në nivel ligjor: a) sekuestrimi i një pajisjeje që përmban korrespondencë ose të dhëna personale përbën, në vetvete, sekuestrim edhe të vetë korrespondencës, jo thjesht të objektit fizik; b) vendimi gjyqësor për sekuestrimin nuk mund ta përcaktojë objektin me terma të gjerë e të papërcaktuar; c) dherastet urgjente të kryera nga policia gjyqësore i nënshtrohen kontrollit gjyqësor me përparësi dhe pa vonesë.⁸⁰ Pasoja praktike ka qenë e menjëhershme: drejtuesi i Prokurorisë së Posaçme deklaroi në raportimin vjetor para Këshillit të Lartë të Prokurorisë, në prill 2026, se vetë prokuroria e ka ndryshuar praktikën e saj të këqyrjes dhe sekuestrimit të telefonave pas këtij vendimi.⁸¹ Kreu I/1 e kthen këtë detyrim, tashmë të njohur kushtetutshmërisht, në rregull të kodifikuar ligjor, në vend ta lërë të varur nga interpretimi rast pas rasti.

⁸⁰ Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, vendim nr. 44, datë 29.7.2025 (rasti “Onejda Ymeraj”), i arsyetuar dhe shpallur më 13.1.2026.

⁸¹ Deklaratë e drejtuesit të Prokurorisë së Posaçme para Këshillit të Lartë të Prokurorisë, raportim vjetor, 27.4.2026.

Në planin e Bashkimit Evropian, proporcionaliteti i masave hetimore përbën parim themelor. Direktiva 2014/41/BE mbi Urdhrin European të Hetimit kushtëzon përdorimin e masave hetimore me domosdoshmërinë dhe proporcionalitetin e tyre, duke kërkuar lidhje të drejtpërdrejtë midis masës dhe qëllimit konkret të hetimit, ndërsa Konventa e Budapestit dhe dokumentet shpjeguese të Këshillit të Europës theksojnë se mjedisi dixhital kërkon rregulla të posaçme dhe të detajuara, pikërisht për të shmangur mbledhjen masive dhe të pakontrolluar të të dhënave.⁸²

4.1.1. Rezerva absolute gjyqësore (neni 152/a)

Neni 152/a e shpreh këtë si parim themelor, sekuestrimi fizik i një pajisjeje elektronike nuk krijon asnjë titull për akses në përmbajtjen e saj. Autorizimi paraprak gjyqësor kërkohet përpara çdo leximi, vëzhgimi, marrjeje, kopjimi, analizimi ose përpunimi të të dhënave apo informacioneve të komunikimeve ose korrespondencës elektronike të çdo lloji, si dhe të të dhënave të tjera personale private të ruajtura elektronikisht. Edhe në rastet e flagrancës, ndjekjes apo urgjencës të parashikuara në nenin 298 ose në dispozita të tjera të Kodit, organi procedues mund vetëm të sekuestrojë pajisjen, pa të drejtë aksesit në të dhënat e saj në asnjë formë pa vendim gjykate. Ekspertët e Këshillit të Europës në opinionin e fundit⁸³ kanë vlerësuar këtë si dispozitën themelore të gjithë kreut, duke veçuar posaçërisht ndarjen konceptuale mes sekuestrimin fizik dhe të drejtës së aksesit, si dhe vetë kërkesën për autorizim gjyqësor paraprak.

GJEDNJ e ka trajtuar këtë si kërkesë të vetë nenit 8 të Konventës: në *Bernh Larsen Holding e të tjerë kundër Norvegjisë*, mbajti qëndrimin se marrja e detyruar e të dhënave kompjuterike përbën ndërhyrje në jetën private që kërkon bazë ligjore, qëllim legjitim dhe proporcionalitet, edhe pse në atë rast konkret konstatoi se drejtpeshimi ishte respektuar.⁸⁴ Në *Benedik kundër Sllovenisë*, Gjykata shkoi më tej, mungesa e urdhrit gjyqësor për të aksesuar të dhëna identifikuese të lidhura me një adresë IP dinamike përbënte në vetvete shkelje të nenit 8, sepse ligji i brendshëm nuk ofronte qartësi dhe garanci të mjaftueshme kundër arbitraritetit.⁸⁵ Në të njëjtën

⁸² Konventa e Këshillit të Europës për Krimin Kibernetik (Konventa e Budapestit), e ratifikuar nga Republika e Shqipërisë; Direktiva 2014/41/BE mbi Urdhrin European të Hetimit.

⁸³ Opinioni I ekspertëve, Këshilli I Europës, 17.07.2026

⁸⁴ Bernh Larsen Holding AS e të tjerë kundër Norvegjisë, nr. 24117/08, 14 mars 2013.

⁸⁵ Benedik kundër Sllovenisë, nr. 62357/14, 24 prill 2018.

linjë qëndrojnë *Trabajo Rueda kundër Spanjës* dhe *Saber kundër Norvegjisë*,⁸⁶ si dhe jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë së Bashkimit Evropian, e cila kërkon kontroll paraprak nga një gjykatë ose autoritet i pavarur për aksesin në të dhënat e ruajtura.⁸⁷

Neni 152/a shqiptar e vendos autorizimin gjyqësor paraprak që në vetë aktin e parë të leximit, zgjedhje që e afron më shumë me standardin e kërkuar nga GJEDNJ në *Benedik* dhe me atë të vendosur nga Gjykata Kushtetuese shqiptare në vendimin nr. 44/2025.

4.1.2. Përjashtimet taksative të urgjencës (neni 152/a, pikat 2–3)

Aksesi pa autorizim paraprak lejohet vetëm në katër rrethana të përcaktuara ngushtë:

1) për qëllime të parandalimit të menjëhershëm, kur ekziston rrezik konkret dhe aktual i kryerjes së veprave me qëllime terroriste, krimeve kundër pavarësisë dhe rendit kushtetues, krimeve kundër jetës ose çdo veprë që mund të përbëjë rrezik konkret e aktual për jetën ose integritetin fizik, krimeve seksuale apo trafikimit të qenieve njerëzore, armëve ose narkotikëve; 2) kur hetohet për rrëmbim ose mbajtje peng të personit; 3) kur ka rrezik konkret dhe aktual për manipulimin ose zhdukjen e të dhënave, me kusht që të gjitha mjetet e tjera të parashikuara në nenin 152/ç të jenë të pamundura ose të pamjaftueshme për ta shmangur atë rrezik; 4) dhe kur mbajtësi i pajisjes jep me shkrim, në mënyrë të lirë e të pandikuar, pëlqimin për akses, i cili kufizohet vetëm te të dhënat e specifikuara prej tij.

Edhe në këto raste, organi procedues detyrohet të kufizojë kërkimin dhe ekstraktimin vetëm te të dhënat e nevojshme për qëllimin konkret dhe të mos lejojë përhapjen e tyre te të tretët. Ndërhyrja duhet të vleftësohet nga gjykata sa më parë, por jo më vonë se 48 orë, në përputhje me parashikimet edhe në Konventën e Budapestit, ku gjykata verifikon si ekzistencën e njërit prej rasteve, ashtu edhe respektimin e rregullave të kufizimit. Në rastin e pëlqimit, ndërhyrja i nënshtrohet rishikimit gjyqësor vetëm mbi bazën e ankimit të palës, kur pretendohet tejkalim ose shkelje e pëlqimit të dhënë. Ky konfigurim përkon me atë çka Gjykata Kushtetuese kërkoi në vendimin nr. 44/2025: kontroll gjyqësor pasues(*ex post*) me përparësi.

⁸⁶ Trabajo Rueda kundër Spanjës, nr. 32600/12, 30 maj 2017; Saber kundër Norvegjisë, nr. 459/18, 17 dhjetor 2020.

⁸⁷ GJDBE, C-746/18, H.K. (Prokuratuur), 2 mars 2021; C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck, 4 tetor 2024.

4.1.3. Përmbajtja e autorizimit dhe objekti i kontrollit gjyqësor mbi zbatimin (nenet 152/b–152/dh)

Nenet 152/b dhe 152/c detajojnë përmbajtjen e detyrueshme të vendimit autorizues lidhur me pajisjet specifike, mjetin e provës, objektin e kërkimit në lidhje me veprën konkrete, kategoritë e të dhënave, sistemin ose aplikacionin elektronik, shtrirjen kohore dhe fjalët kyçe ose kriteret e filtrimit; kur këta elementë nuk mund të paracaktohen, vendimi duhet të shpjegojë arsyen dhe mënyrën se si kërkimi do të kufizohet gjatë kryerjes. Kjo i përgjigjet drejtpërdrejt kritikës së Gjykatës Kushtetuese ndaj urdhrave me terma të gjerë. Shtohen gjithashtu detyrimi i minimizimit të ndërhyrjes, trajtimi i informacionit të privilegjuar me ndalim përdorimi dhe asgjësim të detyrueshëm të kopjeve, dokumentimi i detajuar i çdo veprimi, njoftimi *ex post* i subjektit sapo kjo nuk rrezikon më hetimin, dhe kthimi i pajisjes sapo mbajtja e saj nuk është më e nevojshme.

Neni 152/ç kërkon zinxhir kujdestarie të verifikueshëm, vulosje, si rregull, në prani të mbajtësit ose të avokatit të tij, si dhe masa kundër fshirjes në distancë dhe në sisteme *cloud*; kopja teknike e plotë lejohet vetëm si masë ruajtëse në kushtet e urgjencës dhe pa të drejtë aksesit, me afate 48-orëshe të dyfishueshme vetëm për kompleksitet të arsyetuar posaçërisht.

Neni 152/d krijon kontrollin gjyqësor *ex post* ku parashikohet se prokurori i përcjell gjykatës raport të plotë mbi veprimet e kryera, kopje e të cilit i shkon të pandehurit ose mbrojtësit dhe subjektit të sekuestrimit, të cilët mund të paraqesin kundërshtime brenda 15 ditësh dhe gjykata vendos cilat të dhëna mbahen dhe cilat asgjësohen, si dhe kthimin e pajisjes.

Neni 152/dh e mbyll arkitekturën me sanksionin që i jep të gjithë kreut efektivitet real, çdo rezultat i marrë jashtë, në tejkalim ose në shkelje të autorizimit është i papërdorshëm.

4.2. Kontrollët, këqyrja dhe sekuestrimet (nenet 191/a, 198, 202/a, 207, 208)

Kontrolli dhe sekuestrimet fizike ndjekin të njëjtën logjikë specifikimi, e njohur në praktikën evropiane si parimi i juridiksionalitetit të sekuestrimeve (*giurisdizionalità dei sequestri*). Cdo kufizim i pronës private kalon nën kontroll gjyqësor të plotë, jo thjesht nën diskrecion policor apo prokurorial. Sipas saj, urdhri i kontrollit duhet të

identifikojë saktësisht personin, ambientet dhe sendet e kërkuara, dhe të përshkruajë lidhjen e tyre me veprën penale me shkallë të mjaftueshme specifíkimi.

Ekspertët e Ministrisë së Drejtësisë të Italisë e kanë vlerësuar këtë kërkesë specifíkimi si mjet që synon të parandalojë *perquisizioni e sequestri esplorativi*, kontrolle dhe sekuestre eksploruese, të cilat do të përbënin shmangie të fshehtë të vetë garancive të juridiksionalitetit që reforma synon të vendosë.⁸⁸ Sendet e palidhura me veprën nuk mund të sekuestrohen, përveç kur mbajtja e tyre është vetë e paligjshme, ose kur duket haptazi se kanë shërbyer si mjet i një vepre tjetër penale që ndiqet kryesisht kufizim që, sipas po ekspertëve të Ministrisë së drejtësisë italiane, e mban sekuestrimin brenda lidhjes konkrete me veprën penale, duke penguar zgjerimin e paligjshëm të autorizimit fillestar drejt objekteve pa lidhje me të.⁸⁹

Kur sekuestrimi disponohet drejtpërdrejt nga prokurori, në rastet e urgjencës, ai duhet të vleftësohet nga gjykata brenda 72 orësh, afat që dyfishohet vetëm për çështje komplekse dhe vetëm me arsyetim të shprehur. Shkelja e këtyre rregullave prodhon papërdorshmëri, me përjashtimin e sendeve që përbëjnë vetë *corpus delicti* ose produkt të veprës penale. Ekspertët italianë e kanë theksuar posaçërisht rëndësinë e kësaj pasoje të qartë ligjore. Në sistemin e tyre, mungesa e një dispozite shprehimore për papërdorshmërinë e derivuar ka detyruar Gjykatën Kushtetuese italiane të vendosë, në një sërë vendimesh, se një pasojë e tillë nuk mund të konstatohej pa bazë të qartë ligjore, problematikë që drafti shqiptar e shmang duke e kodifikuar drejtpërdrejt.

Regjimi mbyllet me dy dispozita që vendosin kritere për mos tejkalimin e përdorimit të këqyrjes, konkretisht neni 198 pika 4 ndalon përdorimin e këqyrjes për të përfutur atë çka kërkon kontroll ose mjet tjetër me autorizim, përfshirë vëzhgimin e brendisë së pajisjeve elektronike. Gjejmë rastin të sqarojmë se kjo në vetëvete përbën një ndalim në kuptim të pikës 3 të nenit 151 të KPP dhe si e tillë, shkelja e këtij ndalimi passjell papërdorshmëri sipas sanksionit të parashikuar në dispozitën e sipërpërmendur (nenin 151, pika 3). Megjithatë, nisur nga interpretimi sistematik me dispozitat e lidhura me kontrollin që përmendëm me parë, vlen të sqarohet gjithashtu

⁸⁸ Ministria e Drejtësisë e Italisë, Komisioni i Ekspertëve për të Drejtën e Procedurës Penale, mendim mbi projektligjin shqiptar, koment mbi nenin 202/a (vënë në dispozicion më 9 mars 2026).

⁸⁹ Po aty; me referencë ndaj jurisprudencës së Corte Costituzionale italiane mbi mungesën e “inutilizzabilità derivata” pa bazë ligjore shprehimore.

se shkelja në fjalë, e cila në thelb konsiston në kryerjen e një kontrolli të paligjshëm dhe të “maskuar” si këqyrje, nuk passjell papërdorshmërinë e atyre provave materiale që përbëjnë *corpus delicti*. Kriteri i dytë lidhet me parashikimin e nenit 191/a qëshpall të papërdorshme të dhënat e marra pa vendim ose vlerësim të gjykatës.

4.3. Përgjimet (nenet 221, 222, 223)

Ndarja mes përgjimit parandalues dhe atij provues (neni 221) mbyll një boshllëk të rëndësishëm. Rezultatet e përgjimit parandalues, të kryer jashtë kuadrit të autorizimit gjyqësor provues, bëhen përgjithmonë të papërdorshme si provë, në vend që të depërtojnë në procesin penal në mënyrë të tërthortë. Ekspertët e Ministrisë së Drejtësisë të Italisë e kanë vlerësuar këtë si rregull përjashtimi absolut prove për dy kategori specifike përgjimet parandaluese dhe ato të paindividualizuara dhe e kanë krahasuar drejtpërdrejt me normat zbatuese të Kodit italian, të cilat ndalojnë në mënyrë të ngjashme përdorimin e elementeve të përgjimit parandalues në procesin penal.⁹⁰

Neni 222 e ngre pragun hyrës, togfjalëshi “ekziston një dyshim i arsyeshëm dhe i bazuar në prova se ka kryer një vepër penale” zëvendësohet me “ka të dhëna të rëndësishme, bazuar në prova konkrete dhe të verifikueshme, se ai ka kryer një vepër penale”, duke e harmonizuar standardin me atë të nenit 228. Dispozita kërkon gjithashtu që akti i motivuar i prokurorit në rastet e urgjencës të tregojë konkretisht arsyet dhe rrethanat faktike që diktojnë urgjencën dhe dëmin e mundshëm ndaj hetimit.

Një element tjetër i rëndësishëm që lidhet me përgjimet ka të bëjë me riartikulimin e afateve. Kohëzgjatja e veprimeve nuk mund t’i kalojë pesëmbëdhjetë ditët, ky afat mund të zgjatet nga gjykata, me kërkesë të arsyetuar të prokurorit, për një periudhë prej pesëmbëdhjetë ditësh, kur vijojnë të plotësohen kushtet e pikës 1 dhe kur, njëkohësisht, rezultatet e siguruara deri në atë fazë diktojnë nevojën për vijimin e përgjimit. Kohëzgjatja totale nuk mund të kalojë 45 ditë, me përjashtim të rastit kur dalin elemente specifike dhe konkrete të reja, të cilat duhet të arsyetohen qartë në vendim dhe të justifikojnë domosdoshmërinë absolute për vazhdimin e veprimeve.

⁹⁰ Ministria e Drejtësisë e Italisë, Parere della Commissione di diritto processuale penale, 9 mars 2026, koment mbi nenin 221; krahaso normat zbatuese të Kodit italian të Procedurës Penale, neni 226, pika 5.

Afati maksimal 45-ditor nuk zbatohet, dhe përgjimi mund të kryhet për një kohëzgjatje totale deri në tre muaj, për një katalog të mbyllur veprash: veprat sipas shkronjës “b” të nenit 75/a; veprat me qëllime terroriste; rrëmbimi ose mbajtja peng e personit; veprat e neneve 293/a–295/b të Kodit Penal; veprat kundër veprimtarisë shtetërore të kryera nga shtetasit dhe nga punonjësit shtetërorë ose në shërbim publik, si dhe veprat kundër drejtësisë me dënim maksimal jo më pak se shtatë vjet burgim; dhe një grup veprash veçanërisht të rënda kundër personit dhe rendit kushtetues. Në këto raste, gjykata mund ta shtyjë përgjimin për periudha shtesë prej 30 ditësh vetëm nëse ekziston domosdoshmëri absolute.

Modeli është ndërtuar mbi reformën më të fundit italiane të kësaj fushe, ligjin nr. 47/2025, që kufizoi në kohë përdorimin e këtij mjeti veçanërisht ndërhyrës, pikërisht për të mbrojtur të drejtën për sekretin e komunikimeve⁹¹, kalibrim që GJEDNJ e ka kërkuar vazhdimisht ndaj masave të survejimit sekret.⁹²

Neni 223 e kufizon transkriptimin vetëm te komunikimet e lidhura me hetimin, duke përfshirë shprehimisht edhe ato në dobi të personit nën hetim, dhe duke përjashtuar ato që dëmtojnë reputacionin e personave të palidhur me veprën penale, që prekin jetën private të bashkëbiseduesve ose që lejojnë identifikimin e subjekteve të tjera; komunikimet e patranskriptuara ruhen të plota dhe vihen në dispozicion të gjykatës, ndërsa mbrojtja mund të kërkojë transkriptim shtesë.

4.4. Prova biologjike dhe të dhënat gjenetike (nenet 207/a, 207/b)

Marrja me detyrim e kampionëve biologjikë ose kryerja e procedurave mjekësore të detyruara (neni 207/a) lejohet vetëm kur procedohet për krime që kryhen me dashje, të konsumuara ose në tentativë, për të cilat ligji parashikon dënim më të lartë se tre vjet në maksimum. Rregulli bazë është dhënia e pëlqimit me shkrim, i dhënë përpara prokurorit pasi personi është njoftuar për arsyen e veprimit; për të miturin, pëlqimin e jep prindi ose kujdestari ligjor. Në mungesë të pëlqimit, veprimi kryhet vetëm mbi bazën e vendimit të gjykatës, me kërkesë të prokurorit, kur është i nevojshëm, nuk

⁹¹ Po aty, koment mbi nenin 222.

⁹² Shih, ndër të tjera, standardet e proporcionalitetit të zhvilluara në jurisprudencën e GJEDNJ-së mbi survejimin sekret sipas nenit 8 të Konventës; Roman Zakharov kundër Rusisë, GC, nr. 47143/06, 4 dhjetor 2015.

dëmton shëndetin e personit dhe është i domosdoshëm për të provuar faktet në procedim.

Regjimi shqiptar shton një sistem të plotë garancish: ndalime absolute për procedura që bien në kundërshtim me dispozita ndaluese ligjore ose që vënë në rrezik jetën, integritetin fizik, shëndetin, dinjitetin, apo mund të dëmtojnë fëmijën e palindur, ose që sipas protokolleve mjekësore shkaktojnë vuajtje të një shkalle jo të ulët; përmbajtje e detyrueshme e vendimit; njoftim të paktën tri ditë përpara; prani e detyrueshme e mbrojtësit kur veprimi kryhet ndaj të dyshuarit ose të pandehurit dhe e prindit, kujdestarit apo personit të besuar për të miturin; shoqërim i detyrueshëm vetëm me urdhër gjykatë; regjim urgjence me vleftësim brenda 48 orësh; dhe përdorshmëri e rezultateve të marra në shkelje të dispozitës.

Neni 207/b rregullon asgjësimin dhe afatet e ruajtjes në mënyrë të diferencuar: asgjësim i detyrueshëm i kampionëve në rast pafajësie të formës së prerë; ruajtje 20 vjet kur i pandehuri deklarohet fajtor; deri 40 vjet për vepra me dënim maksimal jo më pak se dhjetë vjet; profile të paatribuueshme të marra në vendngjarje deri në plotësimin e afateve të parashkrimit; dhe shkatërrim i detyrueshëm kur marrja është kryer në kundërshtim me Kodin. Mënyra e ruajtjes dhe organi kompetent për asgjësimin përcaktohen me udhëzim të përbashkët të ministrit përgjegjës për rendin dhe sigurinë publike dhe ministrit përgjegjës për shëndetësinë. Në *S. dhe Marper kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Dhoma e Madhe e GJEDNJ-së mbajti qëndrimin se mbajtja e pakufizuar kohore e profileve të ADN-së të personave të pafajshëm shkel vetë nenin 8 të Konventës⁹³, parim që dispozitat e reja e respektojnë duke vendosur afate të përcaktuara mbajtjeje dhe detyrim shkatërrimi pas pafajësisë.

4.5. Përgjegjësia e oficerit të policisë gjyqësore (neni 33/a)

Neni 33/a, dispozitë e re, vendos përgjegjësi disiplinore të vetë oficerit të policisë gjyqësore kur kryen me faj kontrolle e sequestrime të paligjshme, kur përdor këqyrjen për të marrë prova që kërkojnë autorizim gjyqësor, kur abuzon me kuptimin e flagrancës, të ndjekjes apo të urgjencës, ose kur shkel garancitë e marrjes në pyetje shprehimisht pavarësisht efektivitetit të procedimit penal. Kjo përgjegjësi buron nga vetë cenimi i të drejtave kushtetuese të personit, jo nga rezultati i hetimit.

⁹³ S. dhe Marper kundër Mbretërisë së Bashkuar, GC, nr. 30562/04 dhe 30566/04, 4 dhjetor 2008.

Ndarja mes përgjegjësisë personale të oficerit dhe vlefshmërisë së provës mbron dy interesa të ndryshme: e drejta franceze e njeh saktësisht të njëjtën ndarje, duke dalluar *nullités* që godasin vetë aktin procedural nga përgjegjësia disiplinore apo penale e agjentit që ka kryer shkeljen, dy regjime paralele, jo alternativë njëri-tjetrit, sipas neneve 171 dhe 802 të Kodit francez.⁹⁴ Ekspertët francezë e kanë vlerësuar pozitivisht këtë dispozitë, pikërisht për këtë ndarje të qartë mes dy niveleve të përgjegjësisë.

5. VEPRIMET E PROKURORIT DHE GARANCIA E SHQYRTIMIT GJYQËSOR

5.1. Standardi i pritshmërisë së arsyeshme për dënim

Nenet 328–332/dh zëvendësojnë standardin e provës nga “prova të mjaftueshme për të mbështetur akuzën” me “pritshmëri e arsyeshme për dënim”, si prag si për vendimin e prokurorit ashtu edhe për atë të gjyqtarit të seancës paraprake, duke kërkuar që gjykata të peshojë provat e akuzës dhe të mbrojtjes në kushte të barabarta. Standardi zbatohet në të gjitha fazat e rëndësishme procedurale: pushimin e kërkuar nga prokurori (nenet 328, 329/a), kontrollin e ankimit ndaj pushimit (neni 329), revokimin e vendimit të pushimit (neni 329/c) dhe vendimin për dërgimin e çështjes në gjyq (neni 332/dh), me përkufizim autonom në nenin 332/d/1.

Përmbajtja e standardit ka tri elemente përbërëse: kalimin nga një verifikim i mjaftueshmërisë formale në një vlerësim prognostik mbi rezultatin e mundshëm të gjykimit; shqyrtimin jo vetëm formal dhe sasior të provave, por edhe të vlerës së tyre, deri në masën e nevojshme për këtë standard; dhe vlerësimin e njëkohshëm të provave në ngarkim dhe në shkarkim, me barazvlerësim shprehimor të provave të mbledhura nga mbrojtja gjatë hetimeve paraprake.

Brenda këtij standardi të ri, prokurori detyrohet të arsyetojë, në mënyrë të qartë e të plotë, çdo element të veprës penale, duke identifikuar provat konkrete për secilin prej tyre, kërkesë që ekspertët e Këshillit të Europës e kanë vlerësuar si zhvillim pozitiv dhe si standard domethënës kontrolli cilësie për kërkesën e dërgimit në gjyq, në përputhje me të drejtën për të njohur arsyet e ndjekjes penale sipas nenit 6 të KEDNJ-së. Në veprat që përmbajnë qëllimin e posaçëm si element të anës subjektive, prokurori duhet të arsyetojë specifikisht se provat mbështesin

⁹⁴ Code de procédure pénale, nenet 171 dhe 802.

ekzistencën e qëllimit veçmas nga dashja dhe nga lidhja shkakësore; qëllimi nuk mund të prezumohet i mirëqenë vetëm mbi bazën e vërtetimit të pasojës. Kjo dispozitë ka ndikim të drejtpërdrejtë praktik në veprat kundër veprimtarisë shtetërore dhe në krimin ekonomik.

Standardi nuk është i huaj për traditën evropiane, pasi Shërbimi i Ndjekjes Penale i Anglisë dhe Uellsit e aplikon prej kohësh testin e pritshmërisë reale të dënimit pikërisht si prag procedimi,⁹⁵ ndërsa reforma Cartabia e ka recepsionuar në Kodin italian si *ragionevole previsione di condanna*, me funksion reduktues.⁹⁶

Njëkohësisht, projektligji kufizon pushtetin urdhërues të gjykatës ndaj prokurorit, duke ruajtur ndarjen funksionale që Kushtetuta vendos: ndalohej urdhërimi i formulimit të akuzës ndaj personave të paregjistruar sipas nenit 287, për të cilët gjykata mund të urdhërojë vetëm kryerjen e hetimeve; urdhërimi i hetimeve të mëtejshme kërkon arsyetim konkret të mangësive, me pasojë pavlefshmërie; afati i plotësimit të hetimeve nuk mund të kalojë tre muaj dhe shoqërohet me raportim të detyrueshëm; dhe ndalohej *reformatio in peius* kur ankimi është ushtruar nga i pandehuri ose personi nën hetim.

5.2. Seanca paraprake (nenet 332/b, 332/c)

Arkitektura që mbështet këtë standard të ri ndërtohet mbi disa shtylla që funksionojnë së bashku. Neni 332/c e vendos kërkesën për gjykim të shkurtuar pas shqyrtimit të kundërshtimeve mbi vlefshmërinë e akteve dhe pranueshmërinë e provave, jo përpara tij. Pasi gjykata merr në shqyrtim dhe disponon me vendim të ndërmjetëm mbi këto kërkesa, i pandehuri mund të parashtrojë kërkesën për gjykim të shkurtuar. Ekspertët e Këshillit të Europës e kanë vlerësuar këtë si përmirësim që i mundëson të pandehurit të marrë atë vendim me dijeni të plotë se si janë zgjidhur kundërshtimet e tij paraprake, dhe theksojnë se zgjidhja nuk ngre asnjë vështirësi.⁹⁷ Ekspertët e Ministrisë së Drejtësisë të Italisë kanë arritur në të njëjtin përfundim në mënyrë të pavarur duke e vlerësuar dispozitën si balancë të drejtë mes efikasitetit procedural dhe mbrojtjes së të drejtave themelore, duke nisur nga vetë prezumimi i

⁹⁵ Croën Prosecution Service (Anglia dhe Uellsit), “The Code for Croën Prosecutors”, testi i “pritshmërisë reale të dënimit”.

⁹⁶ Dekreti Legjislativ italian nr. 150/2022 (reforma Cartabia), që futi standardin e “*ragionevole previsione di condanna*” te nenet 408 dhe 425 të KPP-së italiane.

⁹⁷ Mendimi i Ekspertëve të Këshillit të Europës mbi Projektligjin, §249.

pafajësisë, dhe vërejnë se ajo i shërben njëkohësisht plotësisë së hetimit dhe ushtrimit më të mirë të së drejtës për mbrojtje.⁹⁸

GJEDNJ-ja e ka trajtuar kërkesën për vendimmarrje të informuar si kusht të vlefshmërisë së zgjedhjeve procedurale që kufizojnë të drejtat e gjykimit të plotë: në *Natsvlshvili dhe Togonidze kundër Gjeorgjisë*, Gjykata theksoi se çdo zgjedhje e tillë duhet të shoqërohet nga garanci që sigurojnë vullnetshmërinë dhe kuptimin e plotë të pasojave nga vetë personi.⁹⁹

Neni 332/b e plotëson këtë arkitekturë duke parashikuar se seanca paraprake, e cila si rregull zhvillohet me dyer të mbyllura, zhvillohet publikisht kur i pandehuri e kërkon shprehimisht dhe kur kjo nuk ndalohet nga parashikimet e nenit 339 të Kodit. Ekspertët italianë e vlerësojnë këtë si hap drejt standardeve evropiane të gjyqimit të drejtë, në linjë me nenin 6.1 të KEDNJ-së.¹⁰⁰ GJEDNJ ka konfirmuar vazhdimisht se mbajtja publike e seancave gjyqësore përbën parim themelor të vetë nenit 6 § 1, siç u vendos në *Riepan kundër Austrisë*.¹⁰¹

Modeli italian mbetet burimi më i drejtpërdrejtë i shumicës së këtyre ndryshimeve, por parimi themelor se hetimi duhet të jetë i plotë, i kufizuar, transparent ndaj mbrojtjes dhe i lidhur me pasoja reale kur shkeletgjendet, në formë dhe me intensitet të ndryshëm, në disa prej sistemeve evropiane të shqyrtuara.

6. PREZUMIMI I PAFAJËSISË DHE NDALIMI I PUBLIKIMIT

Procedimi penal ka dy audienca, gjykatën dhe publikun. Vetëm e para ka mandat të vendosë mbi fajësinë nëpërmjet një procesi të rregullt ligjor. Prezumimi i pafajësisë, i garantuar nga neni 30 i Kushtetutës dhe neni 6(2) i KEDNJ-së, nuk është thjesht rregull prove që vepron brenda sallës së gjyqit por është standard sjelljeje i autoriteteve publike ndaj individit, në çdo formë komunikimi institucional. Kur fajësia shpallet në opinionin publik përpara se të provohet në gjykatë, prezumimi i pafajësisë zbret nga parim kushtetues në formulë që përsëritet nëpër akte pa prodhuar mbrojtje reale dhe zëvendësohet me drejtësinë popullore.

⁹⁸ Po aty, koment mbi nenin 332/c.

⁹⁹ *Natsvlshvili dhe Togonidze kundër Gjeorgjisë*, nr. 9043/05, 29 prill 2014, §§90–92.

¹⁰⁰ Po aty, koment mbi nenin 332/b.

¹⁰¹ *Riepan kundër Austrisë*, nr. 35115/97, 14 nëntor 2000, §27.

Ky rrezik nuk është teorik në kontekstin shqiptar të viteve të fundit. Zbulimi selektiv i materialeve hetimore në çështje me profil të lartë por jo vetëm dhe debati pasues nëse personat publikë gjykohen nga media përpara se të gjykohen nga një trup gjyqësor janë bërë temë e përhershme e diskutimit publik dhe politik, e ngritur nga zëra të ndryshëm, për çështje të ndryshme, në kohë të ndryshme. Në këtë rast problemi është strukturor pasi informacioni hetimor përhapet në media përpara se çështja të arrijë në gjyq e cila krijon perceptimin e fajësisë në public e cila formohet përpara vendimit.

6.1. Garancia e prezumimit të pafajësisë (shtuar neni 104/a)

Për të garantuar prezumimin e pafajësisë, në këtë projektligj është shtuar neni 104/a e cili e shndërron parimin e prezumimit të pafajësisë nga parim deklarativ në garanci procedurale, duke transpozuar kështu nenin 4 të Direktivës (BE) 2016/343. Askush, në asnjë akt zyrtar, nuk mund të paraqitet si fajtor përpara vendimit të formës së prerë, dhe ky ndalim shtrihet tashmë edhe te vendimet e pushimit, jo vetëm gjatë hetimeve.

Garancia shoqërohet me mjetin e vet, personi i prekur mund të kërkojë korrigjimin e aktit brenda dhjetë ditëve nga marrja e dëgjimit, dhe gjyqtari vendos me vendim të arsyetuar brenda pesë ditëve. Humbja e afatit nuk përbën në asnjë rast praninë e fajësisë nga ana e personit.

6.2 Ndalimi i publikimit (neni 103)

Neni 103 aktual ndalon publikimin e akteve sekrete, të akteve jo-sekrete përpara përfundimit të hetimeve dhe të akteve të gjykimeve me detyrë të mbyllura, si dhe emrat e fotografitë e të miturve. Por rregullimi aktual ka zbrastëti të theksuara, nuk e trajton përgjimin si kategori të veçantë provash me nevojë specifike mbrojtjeje, nuk mbron identitetin e viktimave pa pëlqimin e tyre dhe nuk mbulon pamjet e personave të privuar nga liria ndërkohë që janë subjekt i masave të shtrëngimit fizik, pikërisht kategoria e imazheve që qarkullon më shpesh në rastet me profil të lartë.

Ndryshimi i kësaj dispozite e mbyll këtë boshllëk. Me ndryshimet e bëra në këtë dispozitë, shtohen kategori të veçanta për, përmbajtjen e përgjimeve, publikimi i së cilës ndalohet përgjithmonë, me përjashtim të pjesës së cituar në arsyetimin e një

vendimi ose të përdorur gjatë gjykimit; të dhënat identifikuese të viktimave pa pëlqim të shprehur; dhe pamjet e personave të shtrënguar fizikisht pa pëlqim të lirë, pavarësisht mjetit të publikimit dhe fazës së procedimit.

Ndalohet gjithashtu publikimi i vendimeve gjyqësore për masat e sigurimit. Regjimi shtrihet përtej shuarjes së sekretit hetimor, deri në një vit pas vendimit të pushimit, ose deri në fillimin e seancës së parë të shqyrtimit gjyqësor të themelit. Njëkohësisht ruhet e drejta e subjekteve për të shprehur publikisht këndvështrimin e tyre mbi ngjarjet, pa përhapur përmbajtjen e akteve, si dhe mundësia e komunikimit institucional kur kjo është rreptësisht e nevojshme për interesin publik ose për hetimin, nën prezumimin e pafajësisë. Kur publikimi lejohet, dokumentet duhet të anonimizohen dhe redaktohen.

GJEDNJ e ka trajtuar drejtpërdrejt drejtpeshimin mes interesit publik për informim dhe interesave të tjerë të mbrojtur ligjërisht, në *Stoll kundër Zvicrës*, Dhoma e Madhe mbajti qëndrimin se kufizimet ndaj publikimit të informacionit të marrë nga procedura zyrtare mund të jenë të përligjura kur shërbejnë interesa legjitimë të përcaktuar qartë nga ligji, edhe kur prekin lirinë e shprehjes.¹⁰² Modeli më i drejtpërdrejtë krahasues vjen nga Franca, neni 11 i Kodit francez e bën sekretin e hetimit parim themelor prej dekadash.¹⁰³

6.3. Përgjegjësia për shkeljen (nenet 104, 279, 308/a)

Neni 104 aktual e kufizon përgjegjësinë për shkeljen e ndalimit të publikimit vetëm te nëpunësi i shtetit ose i një enti publik, dhe ia lë nismën ekskluzivisht prokurorit, kjo do të thotë se vetëm ai mund ta njoftojë organin disiplinor, ndërsa çdo palë tjetër e prekur mbetet pa mjet veprimi. Ndryshimi që është bërë në këtë draft, e rindërton këtë në dy drejtime njëkohësisht. Së pari, e shtrin përgjegjësinë përtej nëpunësve publikë, te çdo person që ushtron profesion me licencë, duke njohur se shkelja mund të vijë njësoj nga një gazetar, avokat apo profesionist tjetër i rregulluar. Së dyti, ia heq monopolin prokurorit. Prokurori, i pandehuri, viktimja, ankuesi apo çdo palë tjetër e prekur mund të njoftojë vetë organin disiplinor, të ngrejë padi civile për dëmshpërblim, ose të paraqesë kallëzim penal kur fakti e kalon pragun e veprës

¹⁰² Stoll kundër Zvicrës, GC, nr. 69698/01, 10 dhjetor 2007, §§108–162.

¹⁰³ Code de procédure pénale, neni 11.

penale. Ekspertët e Këshillit të Europës e kanë vlerësuar këtë shtrirje si zhvillim pozitiv, që zbaton drejtpërdrejt një rekomandim të tyre të mëparshëm.

Neni 279 shton detyrimin e mospublikimit dhe të mosshpërndarjes edhe pas përfundimit të sekretit hetimor, për organin procedues, kallëzuesin dhe viktimën, dhe kushtëzon me pëlqimin e të pandehurit vendimin e arsyetuar të prokurorit sipas pikës 2.

Neni 308/a shkon më tej, duke ndaluar bërjen publike të vetë faktit se një person është nën hetim ose i ftuar për paraqitje. Neni 103 aktual e ndalon publikimin e akteve jo-sekrete deri në përfundim të hetimeve, por përmes një formulimi të gjerë mbi “akte procedurale” që nuk e emërton shprehimisht faktin specifik se dikush është nën hetim, duke e lënë këtë mbrojtje praktikisht të vështirë për t’u zbatuar në mënyrë të synuar. Neni 308/a e mbyll këtë me saktësi, ku organet proceduese detyrohen të shmangin bërjen publike të ftesës për paraqitje ose të vetë faktit që personi është nën hetim, deri në përfundim të hetimeve, me përgjegjësi disiplinore, penale dhe civile të drejtpërdrejtë të atij që shkaktuar dëmin, si prokuror, oficer i policisë gjyqësore ose hetues i Byrosë Kombëtare të Hetimit. Dispozita shton gjithashtu detyrimin e organeve për të garantuar hyrjen dhe largimin e sigurt të personit kur ekziston një vlerësim specifik dhe i dokumentuar rreziku nga shërbimet e sigurisë.

Zbatimi universal i kësaj garancie, pa dallim funksioni apo pozicioni të personit nën hetim, është kërkesë strukturore e vetë burimeve ligjore mbi të cilat ajo mbështetet. E drejta për konfidencialitet të hetimit i përket vetë statusit të personit si i dyshuar, jo natyrës së veprës penale apo organit që e ndjek atë. Neni 6/2 i KEDNJ-së e garanton prezumimin e pafajësisë për çdo person të akuzuar, si e drejtë universale që nuk kushtëzohet nga lloji i veprës, ndërsa neni 4 i Direktivës (BE) 2016/343 ndjek të njëjtën logjikë.¹⁰⁴

Njëkohësisht, fakti që dikush është nën hetim përbën vetë të dhënë të jetës private, të mbrojtur nga neni 8 i KEDNJ-së dhe neni 7 i Kartës së të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, pavarësisht nga lloji i veprës që hetohet. GJEDNJ e ka lidhur këtë drejtpërdrejt me prezumimin e pafajësisë që prej çështjes *Allenet de Ribemont*

¹⁰⁴ Direktiva (BE) 2016/343 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, 9 mars 2016, mbi forcimin e disa aspekteve të prezumimit të pafajësisë, neni 4(1).

kundër Francës,¹⁰⁵ parim i konfirmuar edhe në *Butkevičius kundër Lituanisë*, ku deklaratat publike të një zyrtari të lartë shtetëror para vendimit gjyqësor u gjetën në shkelje tëparimit tëpresumimittë pafajësisë.¹⁰⁶

6.4. Gjuha e akteve dhe mjete i korrigjimit (neni 104/a)

Neni 104/a, është njëdispozitë krejt e re, që trajton për herë të parë prezumimin e pafajësisë jo si parim që qeveris vetëm sjelljen gjatë gjykimit, por si standard që lidh çdo akt institucional të çdo autoriteti gjatë gjithëprocedimit. Personi nën hetim ose i pandehuri nuk mund të paraqitet si fajtor, në asnjë akt zyrtar, përpara vendimit të dënimit të formës së prerë përfshirë edhe vendimet e pushimit të bazuara në parashkrim, ku çështja mbyllet pa u gjykuar në themel. Në aktet që presupozojnë vlerësimin e provave, organi procedues kufizon referimet ndaj fajësisë vetëm në ato që janë të domosdoshme për nxjerrjen e aktit.

Garancia shoqërohet me mjetin e vet procedural, nëpërmjet të cilës, personi i prekur mund të kërkojë korrigjimin e aktit brenda dhjetë ditëve nga marrja dijëni, dhe gjyqtari vendos me vendim të arsyetuar brenda pesë ditëve, me mundësi kundërshtimi të kryetari i gjykatës brenda dhjetë ditësh.

Ndryshimet e dispozitës parashikojnë shprehimisht se humbja e afatit për të kërkuar korrigjimin nuk përbën në asnjë rast pranim fajësie nga ana e personit. Neni 4(1) i Direktivës (BE) 2016/343 e kërkon saktësisht që autoritetet publike nuk mund t'i paraqesin të dyshuarit ose të pandehurit si fajtorë përpara vendimit përfundimtar.¹⁰⁷

7. REGJIMI I PAVLEFSHMËRISË E I PAPËRDORSHMËRISË

7.1. Regjimi i ri i pavlefshmërive (nenet 128/a, 128/b, 129, 130)

Ndryshimi më i thellë i këtij seksioni prek arkitekturën e pavlefshmërisë. Kodi aktual, që prej ligjit nr. 35/2017, njeh dy nivele, pavlefshmërinë absolute që është e parashikuar në neni 128/a, që është kompetenca e gjyqtarit, e drejta e prokurorit për ndjekje penale, prania e detyrueshme e mbrojtësit dhe pavlefshmërinë relative, që

¹⁰⁵ *Allenet de Ribemont kundër Francës*, nr. 15175/89, 10 shkurt 1995, §§35–41.

¹⁰⁶ *Butkevičius kundër Lituanisë*, nr. 48297/99, 26 mars 2002, §53.

¹⁰⁷ Direktiva (BE) 2016/343 e Parlamentit Europian dhe e Këshillit, 9 mars 2016, mbi forcimin e disa aspekteve të prezumimit të pafajësisë, neni 4(1).

parashikohet nënenin 129, si kategori e dytë, me afate të ngushta kundërshtimi.¹⁰⁸ Mes tyre qëndron një boshllëk ligjor, në të cilën shkeljet e të drejtave të mbrojtjes për t'u dëgjuar apo për të paraqitur prova, pa qenë aq strukturore sa ato të nenit 128/a, trajtohen njësoj si çdo defekt tjetër teknik i vogël pa asnjë pasojë.

Vetë Kolegjet e Bashkuara e kanë ndeshur këtë boshllëk ligjor drejtpërdrejtë. Kur u desh të vendosej nëse zëvendësimi i një gjyqtari pa procedurën e shortit prodhon pavlefshmëri absolute, çështja pati vendime të kundërta nëpër vite¹⁰⁹ përpara se të arrinte te Vendimi Unifikues nr. 2, datë 24.1.2011, i cili e konfirmoi si absolute, por edhe ky vendim u mor me mendim pakice të brendshëm, ku disa gjyqtarë argumentuan se shkelja nuk e cenonte në thelb procesin e rregullt.¹¹⁰ Gjykata Kushtetuese, nga ana e saj, e ka trajtuar në mënyrë të hollësishme, vijën ndarëse duke dalluar shkeljen e kompetencës lëndore (absolute) nga ajo e kompetencës tokësore (relative), por është njëinterpretim që zgjeron kategorinë e absolutes përtej tekstit të shprehur të Kodit, pikërisht sepse ligji nuk i njeh gjyqtarit një kategori të tretë ku të vendosë peshën e ndërmjetme të shkeljes.¹¹¹ Kjo është arsyeja pse e drejta për vendim të arsyetuar mbetet temë e rikonfirmuar vazhdimisht në jurisprudencën kushtetuese vit pas viti.¹¹²

Nëpërmjet nenit 128/b si një dispozitë e re ky boshllëk zgjidhet strukturalisht, duke krijuar kështu nivelin e tretë, *atë të një rregjimi të ri të konsideruar rregjimi I ndërmjetëm*, i cili përfshin shkeljet e të drejtave të mbrojtjes për t'u dëgjuar, për të ndërhyrë apo për të paraqitur prova, me afat kundërshtimi deri në fund të gjykimit të shkallës së parë kur pavlefshmëria ka lindur gjatë hetimeve paraprake, ose deri në përfundim të shkallës vijuese të gjykimit kur ajo ka lindur gjatë gjykimit. Përveç afatit më të gjatë përgjatë të cilit mund të ngrihet, veçoria tjetër e saj është se, përveçse mund të ngrihet nga pala e interesuar, ajo mund të konstatohet edhe nga vetë gjykata, kryesisht.

Ky rregjim i ri e ka gjetur referimin tek modeli italian, konkretisht neni 180 i Kodit të Procedurës penale italiane, i cili e njeh saktësisht këtë kategori të ndërmjetme që

¹⁰⁸ Ligji nr. 35/2017, datë 30.3.2017, që shtoi nenin 128/a në Kodin e Procedurës Penale.

¹⁰⁹ Gjykata e Lartë, vendim nr. 769, datë 20.12.2006; vendim nr. 64, datë 14.2.2007.

¹¹⁰ Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, Vendim Unifikues nr. 2, datë 24.1.2011, me mendim pakice.

¹¹¹ Gjykata Kushtetuese, vendim nr. 14, datë 17.4.2007; vendim nr. 11, datë 23.4.2009.

¹¹² Gjykata Kushtetuese, vendimet nr. 45, datë 3.7.2017; nr. 11, datë 16.4.2018; nr. 19, datë 7.7.2022; nr. 20, datë 3.2.2023.

prej vitit 1988, si një rregjim të ndërmjet midis pavlefshmërive absolute (neni 179) dhe atyre relative (neni 181).¹¹³ Ndërsa modeli francez I cili gjithashtu është diskutuar, arrin një drejtpeshim të krahasueshëm nëpërmjet dallimit mes *nullités d'ordre public*, të cilat ngrihen kryesisht pa nevojë vërtetimi dëmi, dhe atyre që kërkojnë vërtetim konkret të interesit të cenuar, sipas nenit 171 të Kodit të saj.¹¹⁴

Shkronja “a” e pikës 1 të nenit 128/b sqaron rastin e parë të pavlefshmërive të ndërmjetme. Ato që burojnë nga shkelja e dispozitave të Kodit për të drejtën e të pandehurit ose të mbrojtësit të tij për t’u dëgjuar, për të ndërhyrë ose për të paraqitur prova, gjatë procedimit ose gjykimit, të ndryshme nga rastet e përcaktuara në shkronjën “c” të nenit 128/a. Kjo është në të njëjtën linjë me pavlefshmëritë e ndërmjetme që në legjislacionin procedural penal italian bëjnë pjesë të pavlefshmëritë e regjimit të përgjithshëm (*nullità di ordine generale*), të identifikuar nga interpretimi sistematik i neneve 178, 179 dhe 180 të Kodit italian. Konkretisht, shkronja “a” e pikës 1 të **nenit 128/b** të propozuar përngjason me shkronjën “c” të nenit 178 të KPP italian, lexuar bashkë me nenin 179, me ndryshimin se kjo e fundit deduktohet si shkak pavlefshmërie edhe për mosthirrjen e viktimës. Kjo nuk kishte nevojë të parashikohej në **nenin 128/b**, pasi një shkelje e tillë në KPP shqiptar aktual ka sanksion edhe më të fortë: përbën shkak për pavlefshmëri absolute, bazuar në shkronjën “c” të **nenit 128/a**.

Shkronja “b” e pikës 1 njeh një kategori tjetër, pavlefshmëritë speciale të regjimit të ndërmjetëm. Këto janë raste që nuk përfshihen te shkronja “a”, por parashikohen shprehimisht në dispozita të veçanta të Kodit, secila me parashikimin se “mund të konstatohet edhe kryesisht nga gjykata”, si njëtipar dallues që i veçon nga pavlefshmëritë relative. I njëjti model gjendet edhe në Kodin italian të Procedurës Penale, ku dispozita të veçanta për pavlefshmëritë speciale të ndërmjetme parashikojnë po atë pasojë (*rilevabile anche d’ufficio*), të njohur si të tilla edhe nga jurisprudenca e *Corte di Cassazione*. Shkronja “b”, pra, nuk krijon kategori të re, por kodifikon dhe siguron qartësi në identifikimin dhe zbatimin e këtyre pavlefshmërive.

¹¹³ Kodi italian i Procedurës Penale, nenet 178–181.

¹¹⁴ Code de procédure pénale, nenet 171 dhe 802.

Së fundmi, pavlefshmëritë e regjimit të ndërmjetëm i nënshtrohen të njëjtave rregulla të parashikuara nga neni 130 pika 1 i Kodit aktual, i cili përcakton rastet kur pavlefshmëria nuk merret parasysh.

7.2. Papërdorshmëria e derivuar e provës

E njëjta logjikë përshkon edhe regjimin e papërdorshmërisë duke parashikuar se prova e marrë në kundërshtim me ndalimet e parashikuara nga ligji nuk mund të përdoret, dhe papërdorshmëria e saj mund të konstatohet kryesisht nga gjykata në çdo gjendje dhe shkallë të procedimit. Ky parim parashikohet në nenin 151 pika 3 e kodit të procedurës penale e cila është e ngjashme me parashikimin e modelit italian, konkretisht neni 191 të Kodit.

Në drejtim të papërdorshmërisë së provave, projektligji propozon, përmes një sërë dispozitash (nenet 25, 28 dhe 31 të projektligjit), rregullimin dhe sqarimin përfundimtar të çështjes së papërdorshmërisë së derivuar të provës nga paligjshmëria e kontrollit, pra të faktit nëse paligjshmëria e kontrollit konkret, si mjet i kërkimit të provës, sjell si pasojë papërdorshmërinë e provës apo jo. Vlen të theksohet se kjo është një çështje për të cilën ka pasur, në mënyrë të vazhdueshme, qëndrime të kundërta në praktikën gjyqësore të gjykatave të të gjitha shkallëve.

Për më tepër, pavarësisht këtyre divergjencave, nuk ka pasur njësim të praktikës nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë. Rezulton se Kolegjet e Bashkuara, me vendimin nr. 1, datë 30.6.2017,¹¹⁵ kanë gjykuar një çështje që përmbante problematikë të kësaj natyre dhe megjithatë nuk e kanë shtruar për unifikim, por janë kufizuar vetëm në zgjidhjen e çështjes konkrete. Meriton veçim fakti se vlerësimi i bërë në arsyetimin e atij vendimi mbi rëndësinë dhe pasojat e paligjshmërisë së kontrollit është i kundërt me qëndrimin që ka mbajtur Kolegji Penal në një sërë vendimesh të viteve të fundit.¹¹⁶

Në mungesë të njësimi të praktikës nga Gjykata e Lartë, projektligji e zgjidh këtë dyzim të praktikave gjyqësore. Zgjidhja e propozuar njeh papërdorshmërinë e derivuar, por me një kufi të qartë, ajo nuk shtrihet mbi provat materiale që përbëjnë vetë *corpus delicti*. Konkretisht, mbeten jashtë rregullit të papërdorshmërisë, sendet

¹¹⁵ Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, Vendim nr. 1, datë 30.6.2017.

¹¹⁶ Gjykata e Lartë, Kolegji Penal, Vendim nr. 145, datë 26.1.2023.

që kanë shërbyer si mjete për kryerjen e veprës penale ose që mbajnë gjurmë të saj, sendet që kanë qenë objekt i veprimeve të të pandehurit; produktet e vetë veprës penale; dhe çdo pasuri tjetër që lejohet të konfiskohet sipas nenit 36 të Kodit Penal.

Jurisprudenca e GJEDNJ-së i trajton këto si dy çështje të ndara. Neni 8 i Konventës aktivizohet kur vetë sigurimi i provës ndërhyr në jetën private, korrespondencën, banesën apo komunikimet, ku në këtë rast Gjykata shqyrton nëse ndërhyrja ishte e parashikuar nga ligji, nëse ndiqte qëllim të ligjshëm dhe nëse ishte e nevojshme e proporcionale. Neni 6, nga ana tjetër, nuk merret me ligjshmërinë e mënyrës si është marrë prova, por me faktin nëse pranimi dhe përdorimi i saj në gjyq ka cenuar drejtësinë e procesit të marrë në tërësi. Në çështjen *Schenk kundër Zvicrës*, GJEDNJ përcaktoi se Konventa nuk vendos rregulla të përgjithshme për pranueshmërinë e provave, e cila mbetet kryesisht çështje e së drejtës së brendshme, ndërsa detyra e Gjykatës është të vlerësojë drejtësinë e procedimit në tërësi.¹¹⁷

Arkitektura e re e parashikuar në draft ligj me tre nivele e kthen këtë sistem në një sistem operativ, më krahasim me atë që ishte si vlerësim rast pas rasti të lënë në diskrecionin e gjyqtarit. Pra, shkeljet strukturore mbeten absolute, shkeljet thelbësore por jo strukturore të mbrojtjes bëhen të ndërmjetme, ndërsa parregullsitë e vogla mbeten relative.

8. STANDARDET E GJYKIMIT TË DREJTË DHE PUBLICITETI I SEANCËS

Në këtë seksion trajtohen standartet e gjykimit të drejtë kjo për shkak se kur ligji nuk përcakton një standard procedural, atë e mbush praktika e secilës gjykatë veç e veç, me rezultatin e një zbatimi të padiferencuar dhe të paparashikueshëm. Uniformiteti proceduralpërbëhshprehje të vetë parimit të barazisë përpara ligjit në planin procedural, ku i njëjti rregull zbatohet njësoj ndaj të gjithëve, si dhe garancitë bëhen të parashikueshme dhe të kërkueshme dhe nuk shërben thjesht si njëkërkesë formale.

¹¹⁷ *Schenk kundër Zvicrës*, nr. 10862/84, 12 korrik 1988, §§45–46; *Bykov kundër Rusisë*, GC, nr. 4378/02, 10 mars 2009, §§88–98.

8.1. Dhoma e këshillimit (nenet 112/a, 427/a, 453)

Një problematikë e shfaqur në praktikë ka qenë mungesa e palëve gjatë zhvillimit të gjykimit në dhomë këshillimi, me pasoja në garantimin e së drejtës së mbrojtjes. Me ndryshimet ligjore synohet rritja e transparencës së procedurës gjyqësore, duke kufizuar rastet e gjykimit pa palë, ku procedurat gjyqësore do të kryhen, si rregull, në prani të palëve, me përjashtime të pakta, që lidhen me kërkesa procedurale jothelbësore. Kjo do të mundësoj edhe vijimin e uljes së ngarkesës së gjykatave por nga ana tjetër edhe respektimin e të drejtave të palëve në proces.

Neni 112/a, është njëdispozitë krejt e re, e cila e vendos për herë të parë një standard të unifikuar procedural për çdo vendimmarrje në dhomë këshillimi. Gjyqtari ose kryetari i trupit gjykues cakton datën e seancës dhe urdhëron njoftimin e palëve, të personave të tjerë të interesuar dhe të mbrojtësve, të paktën dhjetë ditë përpara datës së caktuar, përveç rasteve kur Kodi parashikon afate të posaçme; kur i pandehuri nuk ka mbrojtës, njoftimi i bëhet mbrojtësit të caktuar kryesisht.

Parashtrimet ose prapësimet mund të paraqiten deri në pesë ditë përpara seancës. Prokurori, personat e njoftuar dhe mbrojtësit dëgjohen nëse paraqiten ose nëse kanë kërkuar të dëgjohen përmes lidhjes në distancë; kur personi i interesuar ndodhet nën masë arresti jashtë kompetencës tokësore të gjykatës, dëgjimi bëhet nëpërmjet lidhjes në distancë. Seanca shtyhet kur ekziston pengesë e ligjshme dhe e provuar. Shkelja e rregullave të pikave 1, 3 dhe 4 sjell pavlefshmëri sipas dispozitave të Kodit, në varësi të llojit të shkeljes dhe të palës së cilës i janë cenuar të drejtat. Seanca zhvillohet pa praninë e publikut, vendimi u komunikohet pa vonesë subjekteve të njoftuara, ndërsa ankimi, si rregull, nuk e pezullon ekzekutimin.

Neni 112 aktual përshkruan vetëm format e disponimit të gjykatës, pa asnjë standard njoftimi, dhe Kodi e ka lënë historikisht këtë parashikim të rregullohet dispozitë për dispozitë, sa herë parashikohet dhomë këshillimi, duke prodhuar larmi të gjerë praktike. Modeli I huazuar është marrë nga modeli italian, ku konkretisht sipas nenit 127 të kodit të Proceudrës penale italiane përdoret i njëjti standard, njoftim të paktën dhjetë ditë përpara, me mundësi parashtrese deri pesë ditë para seancës dhe funksionon si kuadër i vetëm horizontal, i referuar nga dhjetëra dispozita të tjera, saktësisht siç synohet të funksionojë neni 112/ashqiptar. Përjashtimet e pikës 10, gjykimi në dhomë këshillimi në Gjykatën e Lartë, si dhe rastet e neneve 165/a pikat

4 dhe 5, 202/a pikat 3 dhe 4, 222 pika 4 dhe 244 pika 1, ruajnë koherencën sistematike, ndërsa nenet 427/a dhe 453 e shtrijnë rregullimin edhe në apel e në rishikim.

Neni 453 heq nga teksti formulimin “pa praninë e palëve” nga shqyrtimi i kërkesave për rishikim. Sipas tekstit aktual, kërkesa e rishikimit shqyrtohet në dhomën e këshillimit pa praninë e palëve, edhe pse rezultati prek drejtpërdrejt lirinë e personit të dënuar. Kjo bie ndesh me parimin kontradiktor mbi të cilin ndërtohet pjesa tjetër e Kodit dhe me jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese shqiptare, e cila ka konfirmuar vazhdimisht se e drejta për proces të rregullt ligjor kërkon mundësi reale për palët të dëgjohen përpara vendimeve që prekin interesat e tyre themelore.

118

8.2. Publiciteti i gjykimit (nenet 339, 332/b, 426)

Përsa i përket publicitetit të gjykimit, në ndryshimet që parashikon neni 339 I KPRP-së shtohet një risi, në të cilën parashikohe se me kërkesë të të pandehurit, të viktimës ose të mbrojtësve të tyre, dhe me autorizim të gjykatës pas dëgjimit të palëve, seanca mund të transmetohet drejtpërdrejt *online*. Autorizimi jepet vetëm pas një vlerësimi mbi të drejtat e të tretëve që nuk janë palë, mbrojtjen e përshtatshme të viktimave dhe zhvillimin e qetë të debatit gjyqësor. Transmetimi nuk lejohet ose ndërpritet kur është i detyrueshëm zhvillimi me dyer të mbyllura. Ashtu sic janë parashikuar edhe një sërë rregullash të tjera, si lidhja çaktivizohet në mbyllje të seancës; ruajtja e regjistrimit audioviziv në fashikull mbetet e detyrueshme; transmetimi i paligjshëm sanksionohet me masa administrative ose disiplinore; dhe ripërdorimi i materialit kërkon autorizim gjykate. Publiciteti konfigurohet kështu si garanci e të pandehurit, jo si mjet ekspozimi.

Neni 332/b garanton publicitetin e seancës paraprake kur i pandehuri e kërkon shprehimisht, ndërsa neni 426 pika 5 e shtrin publicitetin e detyrueshëm të gjykimit edhe te procedimet e apelit. GJEDNJ e ka trajtuar publicitetin si element themelor të mbikëqyrjes gjyqësore që prej *Axen kundër Gjermanisë*, rregulli i përgjithshëm kërkon seancë publike në çdo shkallë, ndërsa përjashtimi lejohet vetëm kur apeli kufizohet rreptësisht në pika ligjore të pastra, pas dy shkallëve më parë me seanca publike.¹¹⁹ Meqë apeli shqiptar rishqyrton si faktin ashtu edhe ligjin, jo vetëm pikat

¹¹⁸ Gjykata Kushtetuese, vendimet nr. 45, datë 3.7.2017; nr. 11, datë 16.4.2018; nr. 19, datë 7.7.2022; nr. 20, datë 3.2.2023.

¹¹⁹ *Axen kundër Gjermanisë*, nr. 8273/78, 8 dhjetor 1983, §§25–28.

ligjore siç ndodh në Gjykatën e Lartë, zbatohet plotësisht rregulli i përgjithshëm i publicitetit, jo përjashtimi i ngushtë.

8.3. Regjistrimi i detyrueshëm audioviziv i dëshmisë dhe gjenuiniteti i provës deklarative (nenet 153, 360/a, 361/a, 361/b, 362)

Neni 153 kërkon regjistrimin e detyrueshëm audioviziv të dëshmisë, me pasojë papërdorshmërie kur mungon, nën përjashtimin e proporcionalitetit. Ekspertët e Këshillit të Europës kanë konstatuar se kjo zbaton drejtpërdrejt një rekomandim të tyre të mëparshëm dhe se lidhja e pasojës me nenin 151 pika 3 është juridikisht e qartë. Zgjidhja e dhënë në këto ndryshime ndjek logjikën e nenit 141-bis të Kodit italian, i cili e kërkon regjistrimin audioviziv si kusht vlefshmërie për marrjet në pyetje të personave të ndaluar. Procesverbali i shkruar pasqyron vetëm përmbajtjen e përzgjedhur nga sekretari; regjistrimi audioviziv pasqyron deklarinimin ashtu siç është bërë dallim me rëndësi të veçantë për gjykatën e apelit, e cila rishqyrton procesin pa e përjetuar drejtpërdrejt seancën.

Neni 360/a kërkon izolimin e dëshmitarëve përpara dëshmisë, asnjë dëshmitar nuk mund të komunikojë me palët, me mbrojtësit apo me ekspertët teknikë, as të asistojë në marrjen në pyetje të të tjerëve, as të shohë, dëgjojë ose informohet për atë çka zhvillohet në sallë. Ky është një nga parimet më të vjetra dhe më universale të procedurës penale kontinentale, ashtu si modeli gjerman, e kërkon të njëjtën gjë me formulim pothuajse identik, duke parashikuar se dëshmitarët merren në pyetje individualisht dhe në mungesë të dëshmitarëve që do të dëgjohen më vonë.¹²⁰

Në ndryshimet e bëra në neni 361/a, parashikohet heqja e togfjalëshit “kur është e mundur” nga marrja audiovizive në pyetje e dëshmitarëve nën katërmbëdhjetë vjeç, kualifikim që e kishte kthyer një standard mbrojtjeje në zgjidhje të kushtëzuar nga lehtësia organizative. Neni 361/b heq të njëjtin lloj kushtëzimi (“kur disponon mjete teknike”) nga marrja në pyetje e bashkëpunëtorëve të drejtësisë dhe e dëshmitarëve të mbrojtur. Disponueshmëria e pajisjeve mbetet detyrim menaxhimi institucional, jo kusht që përcakton nëse dëshmitari i rrezikuar mbrohet.

¹²⁰ Strafprozessordnung (StPO), §58(1).

8.4. Paanshmëria dhe kontrolli I gjykimit në mungesë (nenet 405, 352/a, 420)

Neni 405 shton një garanci paanshmërie që Kodi aktual nuk e parashikon dhe nuk I është nënshtruar ndryshimeve të herëpashershme pavarësisht problematikave që janë hasur në praktikë. Ka të bëjë me rastet kur pranohet gjykimi i shkurtuar, gjyqtari që ka vendosur dërgimin e çështjes në gjyq nuk mund të bëjë pjesë në trupën gjykuese. Shqetësimi është strukturor, një gjyqtar që ka konstatuar tashmë ekzistencën e “pritshmërisë së arsyeshme për dënim” nuk mund të prezumohet se i afrohet vendimit përfundimtar me neutralitetin e kërkuar nga neni 6(1) i Konventës. Në *De Cubber kundër Belgjikës*, GJEDNJ konstatoi shkelje kur i njëjti person kishte vepruar më parë si gjyqtar hetues e më pas si anëtar i trupit gjykues, pavarësisht nga çdo dyshim mbi ndershmërinë e tij personale.¹²¹ Në *Hauschildt kundër Danimarkës*, Gjykata e zgjeroi këtë drejt një situatë edhe më të afërt, gjyqtari që kishte marrë vendime paraprake mbi ekzistencën e një dyshimi veçanërisht të fortë gjatë fazës së paraburgimit nuk mund të prezumohej i paanshëm kur më pas gjykonte të njëjtën çështje në themel.¹²²

Neni 352/a vendos një kontroll kryesisht në fillim të shqyrtimit gjyqësor mbi ligjshmërinë e vendimit për gjykimin në mungesë, kur konstaton shkelje, gjykata deklaron pavlefshmërinë e vendimit të dërgimit në gjyq dhe ia kthen aktet gjyqtarit të seancës paraprake. Parashikohet gjithashtu një mekanizëm shuarjeje e pavlefshmërisë me heqje dorë të të pandehurit, e vlefshme vetëm pas konsultimit me mbrojtësin ose pas informimit të shprehur nga gjykata, dhe pa cenuar të drejtën për rivendosje në afat. Neni 420 pastron formulimin hyrës të bazave të mospranimit të ankimit, duke eliminuar paqartësinë nëse lista e mëparshme ishte shteruese apo ilustruese.

8.5. Paanshmëria institucionale (neni 75/a)

Neni 75/a e mbyll seksionin me një garanci të lidhur jo të vetë prezumimit të pafajësisë, por të kushtit institucional që e bën atë të besueshme: paanshmërinë e vetë trupit gjykues. Kjo dispozitë I është nënshtruar një diskutimi të gjërë ndërmjet ekspertëve dhe vecanëisht atyre të Këshillit të Europës të cilët rekomandonin se duhet garantuar paanshmëria e një trupi tjetër gjykues për prokurorët dhe gjyqtarët

¹²¹ De Cubber kundër Belgjikës, nr. 9186/80, 26 tetor 1984, §§29–30.

¹²² Hauschildt kundër Danimarkës, nr. 10486/83, 24 maj 1989, §§48–52.

e Strukturës së Posaçme edhe në rastet kur janë nën hetim ose gjykim për veprat penale brenda juridiksionit lëndor të SPAK dhe GJKKO. Duke e konsideruar rekomandimin si një implikim edhe të Kushtetutës, ky rekomandim I ekspertëve të KiE nuk është reflektuar në këtë projektligj.

Ndërkohë ndryshimi I propozuar specifikon se Gjykata e Posaçme nuk është kompetente të gjykojë akuzat kundër gjyqtarit të vet ose kundër prokurorit të Prokurorisë së Posaçme, kur veprat janë të ndryshme nga ato që bien nën kompetencën e saj të posaçme sipas shkronjave “a” dhe “b” të nenit 75/a; këto raste kalojnë tërësisht te gjykatat e juridiksionit të përgjithshëm, sipas rregullave të zakonshme të Kodit mbi kompetencën tokësore.

Standardi i paanshmërisë sipas nenit 6(1) të KEDNJ-së kërkon jo vetëm paanshmëri subjektive të vetë gjyqtarëve, por edhe kushte institucionale që e bëjnë atë paanshmëri objektivisht të dukshme parim i vendosur në *Piersack kundër Belgjikës*¹²³ dhe i zhvilluar më tej në *Findlay kundër Mbretërisë së Bashkuar*, ku GJEDNJ theksoi se, për të ruajtur besimin te pavarësia dhe paanshmëria e gjykatës, pamja e jashtme mund të ketë rëndësi të barabartë me faktin vetë.¹²⁴ Nëse Gjykata e Posaçme do të gjykonte vetë akuzat kundër gjyqtarëve apo prokurorëve të vet, dyshimi për paanshmëri do të ekzistonte edhe kur gjyqtarët e caktuar të ishin krejtësisht të paanshëm në fakt.

Kjo nuk është shqetësim abstrakt pa precedent krahasues. E drejta italiane e njeh të njëjtin rrezik dhe e zgjidh me një mekanizëm të së njëjtës natyre: neni 11 i Kodit italian të Procedurës Penale, i shtuar me ligjin nr. 420/1998, e zhvendos tërësisht kompetencën jashtë vetë strukturës ku shërben magjistrati, te një distrikt tjetër gjyqësor, sa herë që një magjistrat merr cilësinë e të dyshuarit, të pandehurit apo të dëmtuarit; neni 11-bis e shtrin po këtë rregull te magjistratët e Drejtorisë Kombëtare Antimafia dhe Antiterrorizëm, organi më i afërt strukturor me Gjykatën e Posaçme në sistemin italian.¹²⁵

¹²³ Piersack kundër Belgjikës, nr. 8692/79, 1 tetor 1982, §30.

¹²⁴ Findlay kundër Mbretërisë së Bashkuar, nr. 22107/93, 25 shkurt 1997, §§73–76.

¹²⁵ Kodi italian i Procedurës Penale, neni 11 dhe 11-bis, shtuar me ligjin nr. 420, datë 25.11.1998.

9. DISPOZITAT KALIMTARE DHE HYRJA NË FUQI

Dispozita kalimtare (neni 105 i projektligjit) u njeh personave që, në momentin e hyrjes në fuqi të ligjit, ndodhen nën masa sigurimi që nuk përputhen me kriteret dhe kushtet e reja, të drejtën të paraqesin kërkesë për revokim ose zëvendësim pranë gjykatës që ka vendosur masën. Brenda 60 ditëve nga hyrja në fuqi, gjykata që ka vendosur masën duhet të verifikojë kryesisht përputhshmërinë e të gjitha masave të sigurimit në fuqi me kriteret e reja. Prioritet në shqyrtim u jepet kërkesave dhe verifikimeve kryesisht që lidhen me masën e arrestit në burg, të cilat shqyrtohen brenda tri ditëve nga paraqitja ose nisja e tyre; ky prioritet dhe afat zbatohen për të gjitha rastet kur baza ligjore për arrestin në burg nuk lejohet më. Kërkesat dhe verifikimet për masa të tjera shqyrtohen brenda tridhjetë ditëve. Gjatë zbatimit të detyrimeve të pikës 6 të nenit 246, prokurorët që konstatojnë se një masë sigurimi nuk përputhet më me kriteret e reja duhet, pa vonesë, t'i paraqesin gjykatës kompetente kërkesë për revokimin ose zëvendësimin e saj. Kundër vendimit të gjykatës palët mund të ushtrojnë mjetet e ankimit sipas dispozitave të Kodit.

Paragrafi i fundit parashikon se aktet dhe provat e siguruara përpara hyrjes në fuqi ruajnë vlefshmërinë e tyre dhe mund të përdoren në çdo procedim në vijim ose të mëvonshëm, me kusht që të jenë mbledhur në përputhje me ligjin në fuqi në momentin e sigurimit të tyre. Kështu, dispozita kombinon dy parime të ndryshme: efektin retroaktiv *in bonam partem* për regjimin e masave të sigurimit, dhe parimin *tempus regit actum* për vlefshmërinë e akteve dhe të provave zgjidhje që parandalon çrregullimin e procedimeve në vazhdim.

Neni 106 parashikon një periudhë 6 mujore të hyrjes në fuqi nga data botimit në Fletoren Zyrtare. Kjo periudhë është e nevojshme për përgatitjen e infrastrukturës logjistike dhe teknike që kërkohet për zbatimin e dispozitave të reja, përfshirë sigurimin, instalimin dhe funksionalizimin e pajisjeve për regjistrimin audioviziv, mjeteve të mbikëqyrjes elektronike dhe të identifikimit të vendndodhjes së personit, si dhe mekanizmeve të tjerë të kontrollit që lidhen me zbatimin e masave të sigurimit personal. Periudha përgatitore synon gjithashtu t'u mundësojë organeve të procedimit penal, gjykatave, policisë gjyqësore, avokatëve dhe profesionistëve të tjerë të sistemit të drejtësisë të njihen me ndryshimet, të përshtatin procedurat e brendshme dhe të zhvillojnë trajnimet e nevojshme.

IV. VLERËSIMI I LIGJSHMËRISË, KUSHTETUTSHMËRISË DHE HARMONIZIMI ME LEGJISLACIONIN NË FUQI VENDAS E NDËRKOMBËTAR

Projektligji është hartuar në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe parimet kushtetuese që lidhen me mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të individit, procesin e rregullt ligjor, prezumimin e pafajësisë, të drejtën e mbrojtjes dhe kontrollin gjyqësor mbi kufizimet e të drejtave.

Në hartimin e projektligjit janë marrë në konsideratë standardet dhe jurisprudence e Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, veçanërisht në lidhje me të drejtën për liri dhe siguri, të drejtën për një proces të rregullt ligjor, të drejtën e mbrojtjes, të drejtën për të heshtur dhe për të mos u vetëinkriminuar, si dhe respektimin e jetës private.

Ndryshimet e propozuara marrin në konsideratë edhe jurisprudence e Gjykatës Kushtetuese dhe të Gjykatës së Lartë, si dhe nevojën për qartësimin dhe unifikimin e rregullave procedurale, me qëllim garantimin e zbatimit të tyre në mënyrë efektive dhe në përputhje me standardet e procesit të rregullt ligjor. Projektligji synon gjithashtu harmonizimin e legjislacionit procedural penal me standardet përkatëse të Bashkimit Evropian dhe praktikat më të mira të vendeve anëtare, veçanërisht në fushën e të drejtave procedurale, provave elektronike, prezumimit të pafajësisë dhe të drejtës për mbrojtje.

Projektligji është në përputhje të plotë me nenet 81, pika 1, 2 shkronja “d” dhe 83 të Kushtetutës. Në përputhje me nenin 26 të ligjit nr. 9000, datë 30.1.2003 “Për organizimin dhe funksionimin e Këshillit të Ministrave”, projektligji paraqitet për shqyrtim dhe miratim nga Këshilli i Ministrave, me propozimin e ministrit të Drejtësisë.

V. VLERËSIMI I SHKALLËS SË PËRAFRIMIT ME ACQUIS COMMUNAUTAIRE (PËR PROJEKTAKET NORMATIVE)

Projektligji synon harmonizon legjislacionin procedural penal me standardet e Bashkimit Evropian në fushën e të drejtave procedurale dhe të mbrojtjes së të drejtave themelore në procedimin penal. Përafrimi me acquis të Bashkimit Evropian

realizohet në masën që këto akte përmbajnë standarde dhe kërkesa që lidhen me çështjet e rregulluara nga Kodi i Procedurës Penale.

VI. PËRMBLEDHJE SHPJEGUESE E PËRMBAJTJES SË PROJEKTAKTIT

Projektligji përmban 106 nene, prej të cilëve 104 me përmbajtje materiale, një dispozitë kalimtare (neni 105) dhe një dispozitë për hyrjen në fuqi (neni 106). Ndërhyrja prek rreth 90 dispozita të Kodit dhe shton dy krerë të rinj, Kreu I/1 mbi provat dixhitale dhe Kreu V/1 mbi hetimet e mbrojtjes si dhe një seksion të ri mbi mjetet e kërkimit të provës me ndikim në lirinë personale. Shtrirja e ndërhyrjes prek të gjitha fazat e procedimit: parimet e përgjithshme, provat, masat e sigurimit, hetimet paraprake, seancën paraprake, shqyrtimin gjyqësor dhe ankimin. Për nga pesha dhe shtrirja, nisma nuk klasifikohet si ndërhyrje korigjuese, por si rishikim organik i pjesshëm i Kodit.

Projektligji garanton :

Së pari, reforma është koherente nga brenda. Ndryshimet ndërtojnë një arkitekturë të vetme, të organizuar rreth një parimi të vetëm, qëçdo ushtrim i kompetencës shtetërore në procedimin penal duhet të ketë bazë në ligj, të jetë proporcional me qëllimin e tij, t'i nënshtrohet mbikëqyrjes reale gjyqësore dhe të prodhojë pasojë ligjore kur i tejkalon kufijtë e vet. Ky parim kalon nëpër detyrimin e ri të prokurorit për të kërkuar edhe provën shfajësuese, nëpër kërkesën që hetimi të ketë fillim e objekt të regjistruar, nëpër garancitë kundër vetëinkriminimit që mbyllin zonën gri të statusit procedural, nëpër kompetencën e re të mbrojtjes për të hetuar vetë, nëpër kuadrin që e ndan sekuestrimin fizik nga aksesimi në përmbajtjen dixhitale, nëpër arkitekturën me shkallë të masave të sigurimit, nëpër ndalimet e ristrukturuara të publikimit dhe nëpër standardet e përbashkëta procedurale të dhomës së këshillimit. Asnjë prej këtyre dispozitave nuk duhet vlerësuar e izoluar por si një korpus I tërë.

Së dyti, reforma i përgjigjet problematikave të praktikës. Çdo ndërhyrje e këtij projektligji lidhet me një problematikë konkrete, të vërtetuar jo nga supozim abstrakt parimesh, por nga të dhëna të verifikueshme, si shkalla e paraburgimit më e lartë e regjistruar në Europë; studimi i OSBE-së mbi sistemin e drejtësisë penale shqiptare, i cili konstatoi se dyzet e një përqind e të paraburgosurve nuk e kishin takuar

avokatin e tyre përpara vleftësimit të arrestit; vendimi i Gjykatës Kushtetuese që, në korrik 2025, konstatoi se praktika e sotme e trajton sekuestrimin fizik të pajisjeve elektronike si titull të nënkuptuar për akses të plotë në përmbajtjen e tyre, pa autorizim gjyqësor paraprak dhe pa kufij të përcaktuar qartë të objektit të kërkimit; dhe njëzet vjet luhatjesh të vetë Gjykatës së Lartë mbi kufijtë e pavlefshmërisë absolute, pikërisht sepse ligji nuk i kishte njohur asnjëherë një kategori të tretë ku të vendosej pesha e ndërmjetme e shkeljes, etj

Së treti, reforma është e bazuar në praktikën evropiane. Çdo dispozitë e rëndësishme e këtij projektligji ka të paktën një, shpesh disa, paralele të drejtpërdrejta në kodet e vendeve të tjera evropiane. Arkitektura me shkallë e pragjeve, tre vjet për masat shtrënguese, pesë vjet për arrestin në burg ndjek nenin 280 të Kodit italian dhe nenin 202 të Kodit portugez. Detyrimi i prokurorit për të kërkuar provën shfajësuese pasqyron nenin 358 të Kodit italian dhe atë gjerman. Konfidencialiteti i hetimit ndjek nenin 11 të Kodit francez. Kompetenca e re hetimore e mbrojtjes transponon pothuajse fjalë për fjalë, nenet 391-bis deri 391-decies të Kodit italian. Standardi i dhomës së këshillimit riprodhon nenin 127 të po atij Kodi, e shumë të tjera. Por gjithashtu është e rëndësishme të theksohet se ky projektligj ka ndjekur në mënyrë rigoroze rregullat, standartet dhe parashikimet e direktivave të BE-së. Kjo reformë në Kodin e proedurës penale e afron më shumë traditën juridike Shqiptare në fushën penale me atë Evropiane si dhe me standartet më të mira, pikërisht në pikat ku praktika shqiptare kishte mbetur pas.

Së katërti, asnjë reformë procedurale nuk e ndryshon në vetvete kulturën institucionale. Ligji mund të krijojë garanci më të qarta, standarde më të larta dhe mekanizma më efektivë kontrolli por zbatimi i tyre kërkon trajnim, burime, praktikë gjyqësore të qëndrueshme dhe vullnet institucional. Pikërisht për këtë arsye, shqyrtimi i këtij projektligji meriton të përqendrohet jo vetëm te çdo dispozitë veçmas, por edhe te koherenca e të gjithë sistemit që ato ndërtojnë

VII. MINISTRITË, INSTITUCIONET DHE SUBJEKTET E TJERA QË KANË KONTRIBUAR NË HARTIMIN E PROJEKTAKTIT

Projektligji u hartua nga një grup ekspertësh ndërkombëtarë dhe akademikë të fushës së procedurës penale, i përbërë nga ekspertë italianë, francezë dhe hollandezë, si dhe kontribut nga ekspertë të Këshillit të Evropës, me asistencë të sekretariatit teknik.

Hartimi i projektligjit është realizuar në bashkëpunim të ngushtë institucional me Këshillin e Evropës dhe Ministrinë e Drejtësisë të Francës dhe Italisë.

Për hartimin e projektligjit u kryen analiza krahasimore me legjislacionin italian dhe francez, me direktivat e Bashkimit Evropian, me praktikat më të mira të vendeve anëtarë të BE-së, me zhvillimin e jurisprudencës së GJEDNJ-së dhe të GJED-së, si dhe me zhvillimin e jurisprudencës së Gjykatës Kushtetuese shqiptare dhe atë unifikuese të Gjykatës së Lartë. Gjithashtu, ndryshimet e propozuara janë mbështetur edhe në “Materialin Udhëzues në kuadër të Rishikimit të Kodit të Procedurës Penale të Shqipërisë lidhur me Paraburgimin” (këtu e në vijim “Materiali Udhëzues”), të përgatitur nga Këshilli i Europës.¹²⁶

VIII. INSTITUCIONET DHE ORGANET QË NGARKOHEN PËR ZBATIMIN E AKTIT

Ngarkohen me zbatimin e këtij projektligji të gjitha organet dhe institucionet e ngarkuara me zbatimin e legjislacionit procedural penal, në përputhje me kompetencat e tyre ligjore.

Në veçanti, zbatimi i dispozitave të projektligjit lidhet me veprimtarinë e gjykatave, prokurorisë, policisë gjyqësore dhe institucioneve të tjera që ushtrojnë kompetenca në procedimin penal.

IX. RAPORTI I VLERËSIMIT TË TË ARDHURAVE DHE SHPENZIMEVE BUXHETORE

Ky projektligj, pas miratimit, ka efekte financiare për buxhetin e shtetit, që do të përballohen nga buxheti i shtetit.

MINISTRI

Toni Gogu

¹²⁶ Dokumenti Udhëzues i Këshillit të Europës (Byl, Lettieri, Marques), shtator 2025, §4.2.